

LIDOVÁ KNIHOVNA.

Sbírka populárních spisů pro náš lid.

Svazek III.

Sešit 1.

Dílo III.

ROZUMEM KU PRAVDĚ.

Obrana víry katolické

kterou pro lid sestavil

Jan Bělina.

V Praze 1902.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství

V. KOTRBA.

Cena 32 h.

KATOLICKÁ CÍRKEV

koncem devatenáctého století.

Z pera slavného autora P. ONDŘEJE HAMERLE,

v překladu V. OLIVY.

Úvahy tyto, psané slohem lidovým, jsou sice malou knížkou, ale vydatnou zbrojnicí těm, jimž třeba posily pro mír vlastní i pro obhájení tam, kde se útočí. — Prvá dvě vydání rozebrána byla v několika dnech, či jak autor napsal, »jako rychlíkem vlétla do světa.« —

Cena 80 h jest mirná!

Katolickému dělnictvu!

V době nynější všeobecné mravní rozháranosti nezbytna jest dělníku kniha, v níž nalezne duchovní posily:

KŘEŠŤANSKÝ DĚLNÍK

**poučná a modlitební knížka
zvláště pro katolické dělnictvo.**

Od světoznámého spisovatele z FROG-LEHMKUHLA

v překladu P. J. V. SMĚLÉHO,

faráře v Ratenicích.

Celý první díl jest poučný, druhá část obsahuje modlitby.

Stran 419. Cena neváz. 1 K 60 h, váz. 2 K 20 h.

Přihlášky k odebírání přijímá každé knihkupectví,
zvláště

Cyrrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Franci

v Praze (palác městské spořitelny).

LIDOVÁ KNIHOVNA.

VYDÁVÁ

ZEMSKÉ SDRUŽENÍ KATOLICKÝCH SPOLKŮ

V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM.

REDAKTOR

ThDr. JOSEF BURIAN,

sidelní kanovník na Vyšehradě.

Se schválením nejd. kníž. arcib. Ordinariatu v Praze dne 28. března
r. 1899 č. 3375.

SVAZEK III.

DÍLO III.

ROZUMEM KU PRAVDĚ.

V PRAZE.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba.
1902.

ROZUMEM KU PRAVDĚ.

OBRANA VÍRY KATOLICKÉ, KTEROU PRO LID SESTAVIL

JAN BĚLINA.

V PRAZE.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba.
1902.

Slovo k čtenáři.

Milý čtenáři! Nevím, kdo jsi. Doufám však, že jsi katolický křesťan. Kdyby však tomu nebylo tak, a tys jím nebyl, neb byl docela jedním z těch, kteří ani Boha znáti nechtějí, tu mi dovol otázku: „Jak jsi se stal nevěrcem?“ Přece mi přiznáš, že bývaly i v životě tvém doby, kdy jsi věřival, kdy jsi se modlíval. Ba co více! Vzpomeň si jen, jak jsi byl šťasten po první sv. zpovědi, po prvním sv. přijímání. Jak jsi třeba, byl-lis chudým a nemohl jíti v zimě pro nedostatek obuvi, obleku do chrámu Páně, plakával. Čím to, že nyní nevěříš? Jako nevěrec jsi se nenarodil. Ty jsi se nevěrcem teprve stal. A nestal jsi se jím najednou. Ty jsi se jím ponenáhlu stával. — Máš tu nevěru sám ze sebe? Dospěl jsi k ní svým vlastním rozumem? Či odkud ji máš? Jsi snad nevěrcem proto, že jiní, které jsi měl tak často příležitost pozorovati, také nevěří? Neb tě nevěrcem udělaly protináboženské noviny, které jsi tak často čítával a dosud čteš?

Pravíš: „Není Boha.“ — Pravíš-li to však proto, že jiní mluví také tak, že nevěrecké noviny tak hlásají, to je věru poněkud na pováženou.

Snad jsi četl, nebo slyšel o historii panamské. Ve Francii vznikla myšlenka prokopati úžinu, která spojuje severní Ameriku s jižní. Myšlenky té se uchopilo několik lidí, sestoupilo se ve zvláštní společnost, vypsali akcie, t. j. podíly, které lid měl kupovati, aby dle počtu akcií měl podíl na čistém zisku. Noviny takřka všechny podnik chválily, ku-

pování akcií vynášely až do nebes. Illasem jejich dali se svěsti mnozí a mnozí. Druzí pak, vidouce kupovati jiné, kupovali akcie rovněž. A konec konců?

Ukázalo se, že akcionáři, kteří doufali koupí položití si základ ku štěstí, byli strašlivě napáleni a připraveni o všechno. A noviny? Ty, jak později nad slunce jasněji bylo dokázáno, byly podplaceny a chránily podnik z výdělkářství. Že mnohého čtenáře svého pomohou připravit o poslední haléř, na tom jim nezáleželo pranic. Jen když se obohatili majetníci a redaktoři novin!

Mnozí tedy, věřice novinám, vychvalujícím koupi akcií, velice chybili. Nemohl bys chybiti i ty, příteli, věře novinám hlásajícím a velebicím nevěru?

Mnozí a mnozí dále chybili, řídíce se při koupi akcií druhými. Nemohl bys rovněž chybiti i ty, řídě se jinými ve věcech víry? — Tolik je jisto, že

Nevěrcům není co věřit.

V jednom městě usadil se jako hostinský člověk, který se ve světě příkladem špatných lidí, nevěreckým tiskem dal svěsti Nevěrec pak to již ani jinak nedovede, nežli, že kde komu hledí vykládati své bezbožné názory a tupiti vše, co je svatého. — K tomu měl právě hostinský, o němž vypravuji, při své živnosti příležitosti dost a dost. A on jí také používal velmi pilně. Jednoho večera k němu přišli, nemohouce jíti dále, dva zbožní pocestní na nocleh. Hostinský byl ihned ve svém živlu a mučil je od 6 do 11 hodin svými neznabožskými rozumy. Tvrdil, že není ani Boha ani nebe, ani pekla, ani posledního soudu atd. Chtěli-li zbožní hosté něco namítnouti, tu se rouhal jen tím více. V 11 hodin šli všichni spat. Sotva že asi půl hodiny spali, vypukl v sousedním domě naproti oheň a jasné plameny naplnily hostinec hrůzným světlem. Oba pocestní se probudili a myslili, že hoří hostinec. Běželi tedy k pokoji, v němž spal hostinský, probudili jej volající: „hoří, hoří!“

Hostinský vyběhl, spatřil strašlivou zář ohně ve svém domě, zalomil rukama a volal: „Všemohoucí, milosrdný Bože, pomoz!“ — Jeden z obou pocestných však mu vpadl do jeho nářku a pravil: „Nerozumný člověče! Celou noc jste se rouhal a říkal, že Boha není, a nyní, když vám je zle, již vám má pomoci?“

Nenašel bys i ty, příteli, ve svém okolí nejdnoho podobného nevěrce, který, dokud Pána Boha nepotřebuje a slušně se mu vede, Jej znáti nechce? Jakmile však Bůh na něho dopustí nějaké neštěstí, nějakou nemoc, nějaké píchání, nějaké poranění neb něco podobného, již k nebi ruce spíná a Boha prosí, by mu přispěl na pomoc?

Tolik je jisto, že se tak při náhlém nebezpečství stává. Ztroskotá se za bouře na moři loď. Co tu činí všichni? Třebas i ústy před okamžikem za klidného moře byli nevěrci, horlivě se modlí a prosí za ochranu Boží.

Takoví neznabozi jednají zrovna tak, jako druhdy císař Kaligula. Když slyšel hřímati, tu se na celém těle trásl a mocnější bytost, která má moc jej v prach a popel obrátiti, znal. Jakmile však bouřka přestala, chtěl sám býti bohem, a celý římský svět musil volati: „Kaligula je Bůh.“

Mnozí za našich dob — aby se dělali sami bohem, to nejde — chtějí býti přece něco víc, než jiní; chtějí platiti za vzdělané a myslí, že účelu svého dosáhnou nejlépe tím, když budou tvrditi: „nevěřím nic.“ Ale na jak dlouho? Vede se jim jako člověku ve vodě, když se pohrouzí. Chvíli pod vodou vydrží. Chce-li však zůstat na živu, musí za krátko opět nad vodu. Podobně také dovede někdo chvíli tvrditi „není Boha“, ale Bůh se ho potřebuje pouze poněkud „dotknouti“, a on již Jej zná velmi dobře.

Jsou však „nevěřci“ ještě jiného druhu. Ve vesnici B. u Semil žil před krátkou dobou rolník, který býval v hostinci hotovým neznabohem. Rouhával se všemu. Činil tak i jednoho nedělního odpoledne před několika sousedy, mezi nimiž byl i chalupník Š. Ten chtěl druhého dne jíti pracovat na své pole a

potřeboval k tomu kus hospodářského náčiní, které sám neměl. Šel si tedy vydlužit k sousedu, rolníku „neznabohu“. Vstoupí časně z rána do světnice — všichni domácí byli venku po své práci — a hospodář se v čele světnice před křížem modlil tak vroucně, že příchozího ani nezpozoroval, a modlil se dál. Chalupník Š. jej také nevyrušoval a čekal, až bude s modlitbou hotov. Když se tak stalo, pravil: „Jak to, sousede? Vy se modlíte? Vždyť jste přece včera v hostinci hovořil docela jinak!“ A soused neznaboh? Bez dlouhého rozmýšlení odpověděl: „Víte, sousede, v hospodě je to něco jiného a doma také něco jiného.“

Měl bys se ale příkladem takovýchto „neznabohů“ k nevěře dáti svést i ty? Nebylo by to svrchaně pošetilým?

Zrovna tak pošetile bys však jednal, kdybys věřil nevěreckému tisku, neb

Nevěreckému tisku není také co věřit.

R. 1840 pořádali židé v Krakově sjezd a radili se, jak by si dopomohli mezi křesťany k větší moci. Bylo navrhováno to i ono. Konečně uchopil se slova Mojžíš Montefiore a pravil: „Vaše návrhy nepomohou nic. Zmocníme se tisku a budeme vládnouti Evropou.“ Této rady využítkovali židé plnou měrou. Velká většina novin je dnes v rukou židovských. V některých redakcích zasedá až 20 židů, a ti, kteří jsou křesťany, nejsou vlastně hodni toho jména. Můžeš tu očekávat, že takovíto redaktori budou o Kristu a Jeho náboženství psáti příznivě? Za života Krista Pána byli Jeho největšími nepřáteli židé. Tupili Jej a pronásledovali, kde mohli. A myslíš, že jsou dnes jinačí? I nikoliv! Oni jsou stále stejní. Používali-li již druhdy všemožných zbraní proti Kristu, používají jich i teď. Lhali-li o Kristu, dokud v těle lidském byl mezi nimi, lhou i teď. Druhdy tupili apoštoly a učeníky, nyní tupí nástupce jejich, biskupy a kněze. Hleděli-li své potupy a lži

rozšířiti mezi lid co možno nejvíce již dříve, činí tak i nyní; činí to pak způsobem za našich dob nejvhodnějším — tiskem.

Ovšem nemusil by jim lid věřiti. Ale jaký je dnes lid? Vzpomeň sobě opět na Krista Pána. Když lid slyšel Jeho nauku, viděl Jeho zázraky, lpěl na Něm a volal: „On je prorok. On je zaslíbený Vykupitel.“ Když však Ho viděl v Jerusalemě, jak Jej před soud vedou, tu říkal jeden druhému: „Poslouchej, susede, já jsem Jej pokládal za proroka. Když Ho ale zajali, pak přece na tom něco musí býti. On je přece podvodníkem. Mne sice také uzdravil, ale kdo ví, jak se to stalo.“ Tak lehce se dal zviklati lžemi a potupami lid již tenkrát. A děje se to dnes jinak? Noviny lhou, a lid si říká: „Něco na tom přece musí býti, když se to dovolí tisknouti.“

Měl bys však tak lehkověrným býti i ty — a věřiti tisku od nepřátel víry katolické řízenému?

Jsou dále spolky tajné i veřejné, které mají za účel zničení veškeren stávající řád společenský násilím. V cestě jim však stojí náboženství Kristovo, které násilí zakazuje. A tu takové spolky vědí, že, dokud většina lidí bude míti víru, záměrů svých neprovedou. Proto je heslem jejich: „Pryč s náboženstvím.“ A aby je ze srdcí lidských vypudili, k tomu používají zbraní všemožných, hlavně opět tisku, který hledí rozšířiti až do nejzazší chaty. Že se ale, spustivše se Boha, neštítí také lží, pomluv a potup, to se dá nejenom mysliti, ale bylo jim to již dokázáno nesčetněkrát. A oni? Lhou dále. Jen když se najde dosti lidí, kteří místo aby věřili Kristu a Jeho náboženství, slepě uvěří jim!

Ostatně pozoruj ty lidi, kteří praví: „Není Boha, není pekla, není pravda, co kněží káží.“ U velké většiny najdeš již na čele každého vtisknuté znamení Kainovo: „Hřích“. A pak to jejich: „Není Boha“ znamená po česku asi tolik, jako: „Jsem špatný člověk a *přál* bych si, by nebylo Boha, neb se Ho mám co báti.“

A co si člověk přeje, tomu také lehce věří. Nevěrec však i přes to není jist. Aby pochybnosti,

kterými je zmítán, výčitky svědomí, které ho trápí, aspoň poněkud utišil, potřebuje vědět: „Nejsem sám. Jiní smýšlejí zrovna tak, jako já. Proto se chápe opět tisku a velmi rád čte — protináboženské knihy. A takových lidí, kteří by čtením nevěreckého tisku rádi utišili své svědomí, je dnes mnoho. Následkem toho, že se takové knihy mnoho čtou, se také mnoho kupují. Z toho všeho mají znamenitý zisk spisovatelé a nakladatelé takových knih. A těch se pro výdělek najde dost a dost. Jidáš zradil Krista Pána za 30 stříbrných. Div se dnes spisovatelům a nakladatelům, že vydávají protináboženské knihy a noviny, když jim to vynáší nejen 30, ale tisíce stříbrných. Že lhou a tak čtenáře podvádějí, co pak jim na tom záleží?!

Pak ale takovému tisku věř!

Či snad jsi se stal nevěrcem po příkladu těch, kteří říkají: „Poněvadž kněží vedou špatný život, je i víra katolická špatná;“ proto zavrhnou víru katolickou a s ní také Boha a stávají se neznabohy? Nemyl se!

Ze špatného života některých kněží neplyne, ani že by nebylo Boha, ani že by víra katolická byla špatná.

Neb tvrdíš-li, že všichni, většina, polovina kněží žije život špatný, pak nemluvíš pravdu. Pravdou pouze je, že se najde některý kněz, který se někdy zapomene a dopustí se něčeho, co se na jeho vznešený stav nesluší. Něco takového je ovšem politování hodným. Kristus Pán řekl apoštolům a jich zástupcům: „Vy jste světlo světa,“ t. j. vy svým vlastním dobrým příkladem máte vésti jiné ke ctnosti. Neplní-li ale některý kněz tohoto příkazu, pak jej také za to souditi bude Bůh. Na tomto soudě vezme ale i On ohled na slabost lidskou, přenáhlení a jiné okolnosti, neb On ví, že žádný člověk, nýbrž toliko On sám může o sobě říci: „Kdo z vás může vinit mne ze hříchu?“ Ne takovými jsou však nepřátelé kněží. Když druhdy přivedli fariseové a zákonníci

ke Kristu ženu dopadenou při hříchu a chtěli ji kamenovati, tu Kristus Pán řekl: „Kdo z vás je bez hříchu, vrz na ni první kámen.“ A kdo tak učinil? Žádný. Dnes ale na kněze vrhají utrhačnými jazyky, novinářským tiskem mnozí a mnozí kameny han a potup bez únavy. A oni? Věříš tomu, že to jsou sami hodní lidé, kteří před svým vlastním prahem mésti nepotřebují?

Uvažovals také o tom, proč nepřátelé kněze tak tupí? Je toho příčina dvojitá, kterou jsem již dříve naznačil.

Jsou předně mnozí a mnozí, kteří milují hřích. Aby pak výčitky svědomí svého utlumili, nenávidí Krista a Jeho náboženství. Následkem toho nenávidí také ty, kteří náboženství to světu hlásati mají, totiž kněze. Každý svědomitý kněz je upamatovává na jejich hříšnost a špatnost a je jim proto trnem v oku.

Jsou dále mnozí, kteří by rádi za příčinou dosažení svých špatných záměrů odstranili se světa náboženství. Proto opět ostouzejí hlasatele tohoto náboženství — kněze za tím účelem, by jim lid nevěřil. To je druhou příčinou, že jsou kněží tupeni. Naplňují se tu slova: „Budete v nenávisti všechněm pro jméno mé.“

A koho kdo nenávidí, toho také tupí. Proto jaká radost mezi všemi nepřáteli kněžstva, když se některý z nich dopustí něčeho nepřístojného! Pak začnou zvoniti o překot na poplach, pak jsou toho skutečně plné noviny, aby o tom zvěděl celý svět. A kdyby se to do světa hlásalo dle pravdy, nebylo by lze ničeho proti tomu namítati. Ale kdy se to stane? Většinou, aby to více „působilo“, pravdu zlomyslně překroutí a udělají z komára velblouda. Takové radosti však se jim nedostane tak často. Oni ale tupiti chtějí, chtějí tupiti mnoho a bez ustání. Ó, co tu ti „samí hodní“ lidé činí? Oni o knězích, jak již řečeno bylo, bídne a podle lhou a naplňují tak slova Krista Pána: „Budou mluvit o vás zlé, lhouce.“ Jak lehce bys se o pravdě těchto slov mohl přesvědčiti! Jednou mluví o faráři a kaplanovi tam

a tam; hledej ale osadu toho jména, které oni jmenují, a nenajdeš jí. Někdy ji najdeš, ale zase tam nenajdeš — fary. Jindy tam opět fara sice je ale žádný kněz toho jména, o kterém oni své „krásné historky“ vyprávějí. A pravda? O tu se oni starají pramálo. Jen když jim lid uvěří a odřekne se víry!

Kdyby však i vše, co se o kněžích tiskne, bylo pravda, jako že není, následuje z toho, že by se jim nemělo věřit, hlásají-li nauku Kristovu, následuje z toho, že by nebylo Boha? Nikdy ne! Kněz to nemá ve své moci Boha zničit zrovna tak, jako nevěrec. Pravost nauky Kristovy také nezávisí na větší neb menší dokonalosti v ctnosti toho kterého kněze. Jako peníz má stále tutéž cenu, ať ho již podává člověk hodnější neb méně hodný, tak tomu je i s náboženstvím Kristovým. Ono zůstává stále stejně pravým, ať je již hlásá ten neb onen katolický kněz. Kristus Pán pak řekl o zákonnících a fariseích: „Všecko, cožkoli by vám řekli, zachovávejte a číňte: ale podle skutků jejich nečíňte; nebo praví a nečiní.“ Neplatí to také i o kněžích, byť by i některý nežil dle toho, co káže, že se mu věřit a dle slov jeho žítí má, káže-li jen nauku Kristovu? Tomu se učí již dítky ve škole. To bys měl vědět také ty. Pak bys se tím také k nevěře nikdy svěsti nedal. Či snad

Vymyslili kněží Pána Boha?

Když někdo o někom něco špatného tvrdí, tu je také třeba, by to dokázal. Jinak vydává špatné svědectví ne o jiném, ale sám o sobě.

Nuže. Ty tvrdíš, že kněží vymyslili Pána Boha. Čím to dokážeš? Řekneš snad: „Já jsem to slyšel povídati.“ To není žádný důkaz. Tu třeba jmenovati osobu. Řekneš tedy: „Povídal to ten a ten.“ U soudu každý svědek neplatí. Tu je třeba, aby byl zachovalým. Jací však jsou to svědci, od kterých bys něco takového, co tvrdíš, mohl slyšet? Jsou „zachováli“? I nikoliv. To jsou, mohu říci směle, lidé

špatní, a takoví před rozumným člověkem nedokáží ničeho.

Má-li dále svědek skutečně něco dokázat, tu je třeba, aby byl v pravdě svědkem celé události. Tu je třeba, aby mohl dokázat, kdo to, o čem svědčí, udělal, — tedy ne jenom říci — kněží, — ale kteří kněží to byli, kdy to bylo, kde to bylo. A co ti tvoji svědci? Viděli to snad, či mohou to v pravdě dokázat, že kněží vymyslili Pána Boha? — Opět ne.

Studuj však dějiny národů a poznáš, že lidé věřili vždy, i v nejstarších dobách, o kterých dějiny mluví, v Boha, kdežto kněží povstali mnohem později. Již ku př. Adam a Eva, Kain a Abel, Noe, patriarchové věřili v Boha a měli náboženství. Stav kněžský však byl ustanoven teprve za Mojžíše.

A kdyby i toho nebylo! Jak si dále dokážeme: Svět stvořil Bůh. Kdyby však kněží Boha vymyslili, a vskutku by žádný Bůh nebyl, pak by byli musili oni udělati celý svět. Není to ale nesmysl? Proto se také u toho nezdržujeme a dokažme si raději, že

Bůh jest.

Předešlý článek jsme začali se svědky. Pokračujeme v tom přirovnání. Největší počet svědků, které kdy zákon žádal, bylo 7. Stvrdilo-li závěť člověka, třeba již dávno zemřelého, 7 svědků, pak to stačilo, by ji pokládal za pravou i ten, kdo zemřelého třeba ani nikdy neviděl.

Kterak by ti tedy neměli postačiti všichni národové světa na důkaz, že je Bůh? Projdi třeba celý svět aspoň na mapě. Najdeš národy různých smýšlení a náklonností. Nenajdeš však nejen národa, ale ani města, ba ani dědiny, kde by lidé nevěřili v nějaké božství. Slyš o pravdě té mluviti pohany. Cicero na příklad praví: „Není národa, který by byl tak surovým a divokým, aby nevěřil v Boha, byť i nevěděl, jaký jest.“ Plutarch pak praví: „Kdybys prošel všemi zeměmi, shledal bys město, jež nemá zdí, písmen, zákonů, domů, statků, peněz; avšak nikdo neviděl města, jež by nemělo chrámů ani bohů,

jež by neužívalo modlitby, přísahy, jež by k svému dobrému neobětovalo, jež by se nesnažilo zlé odvracet službou Boží.“ Seneka pak dí: „Všem je vštěpena víra v bohy, aniž je kde národa, jenž by tak zákonům a mravům odporoval, že by nevěřil, že jsou nějaké bohové.“ Pravdu tuto nepodařilo se vyvrátiti žádnému cestovateli až podnes I dnes lze odpověděti na otázku, je-li na zemi národ bez náboženství, jistě a určitě: „Není.“

Jak by to však bylo možno, by ti tento všeobecný souhlas všech národů neměl býti důkazem nade vši pochybnost povzneseným, že je Bůh? „Co je všem pravděpodobné, to musí býti nutně pravdivé,“ praví Aristoteles. Neb jinak řečeno: „Co je v přirozenosti lidské tak hluboce zakořeněno, nemůže býti nepravdou.“ Nikdy nemůže býti v touž hodinu na celé zemi noc, nýbrž pouze na jedné její části. Je-li den u nás v Evropě, je v Americe noc a naopak. Podobně nemůže lež celé pokolení lidské zatemniti tak, aby buď všichni byli podvodníky, neb podvedenými. Když tedy všichni národové, Řekové, Římané, Assyřané, Egypťané, Chaldeové, Slované, Němci, Francouzové, Číňané, Indiáni a kolikkoli národů na světě bylo a je, všichni různou řečí praví: Bůh jest, kterak bys se mohl opovážiti svým náhledem takovému množství se postaviti naproti a říci: „Není Boha!“

Ovšem najdou se za našich dob takoví lidé. Ale i oni vydávají svědectví, že Bůh jest. Či nejsou oni podobni hostinskému, o němž jsem před chvílí mluvil? Dokud se jim slušně vede, dovedou do světa volati: „Není Boha,“ ale jakmile přijde nějaké neočekávané neštěstí, již Jej znají. A přece právě v takových okamžicích, kterých se nejméně nadějeme, je to naše přirozenost, která z nás mluví, a ne rozvaha. Kdo má času se rozmysliti, ten se dovede přetvařovati. Nemá-li však na to času, pak promluví z něho jeho přirozenost a té je co věřiti, neb ta to poví upřímně a bez přetvářky.

A kdyby se i našli lidé, jako že sotva, kteří by v neštěstí nevzpínali rukou k Bohu, pak by se Mu

aspoň tím více rouhali a tak by mu rouháním svým dokazovali, že v nitru svém mají víru v Boha, kterého hledí upříti. Tím právě by však dokazovali, že Bůh jest.

A nyní. vol: Buď zvolěj z hloubi srdce „Věřím v Boha“ a budeš věriti tak, jak věřili a věří všichni národové země, neb zvolěj s několika špatnými lidmi, kteří se Pána Boha mají co báti: „Není Boha.“

Ne! Nemáš-li se Boha sám co báti, neb neztratil-li rozum takřka nadobro, musíš zvolati: „Věřím v Boha.“ A že nebudeš věriti nějaké nepravdě, to dokáží ti ještě dále důkazem vedeným z původu světa.

Svět věčným není.

Na věži staroměstské radnice v Praze jsou hodiny, které ukazují nejen částky dne, nýbrž i každý den, měsíc, rok, západ, východ a zatmění slunce a více jiných věcí. Žádný cizinec, který si přijde prohlédnout Prahu, neopomene se podívat na ony hodiny. Dejme tomu, že by si je některý cizinec prohlížel a některého Pražana otázel: „Prosím vás, přáteli, kdo pak sestavil tyto důmyslné hodiny?“ Pražan ten by mu však odpověděl: „Tyto hodiny nesestavil nikdo. Ty tu byly odjakživa.“ Co by si o tom Pražanu cizinec pomyslí? Při nejmenším, že si z něho dělá blázny!

Povznes nyní, milý čtenáři, oči svých k jiným, nesmírně větším a dokonalejším hodinám, na nichž denně slunce zapadá a vychází, na nichž se země kolem sebe a kolem slunce na vteřinu pravidelně pohybuje. Pozoruj soustavu hvězd nebeských! Věru to jsou hodiny, které v každém, kdo je zkoumá, vzbuzují dokonalostí svou úžas! — Čím jsou nejznamenitější hodiny, jako na př. ony, o nichž jsem se zmínil, proti hodinám nebeským? A kdyby ti tu někdo chtěl tvrditi, že tyto „hodiny“ neučinil nikdo, že byly „od jakživa“, totiž že jsou věčné, nepomyslíš bys si: „Buď si dělá blázna ze mne, neb je blázen sám“?

Kdybys ale přes to chtěl se takovým člověkem zabývat, a řekl mu: „Já jen tak lehce všemu nevěřím. Dokaž mi, že ty nebeské hodiny jsou věčné!“ Čím by ti to dokázal? Ničím. Neměl by odpovědi! Ty však sám, třeba bys ani v Boha nevěřil, bys mu mohl opět ukázati, že všichni národové, kteří kdy na světě byli, i ti nejstarší, pokud jenom dějiny nám o nich vypravují, byli přesvědčeni, že svět nebyl vždy, nýbrž že jedenkrát povstal! A komu bys tu chtěl věřiti? Nejstarším národům, kteří spíše mohli znáti počátek světa, nebo některému nedouku našich dob, který tvrdí „svět je věčný“ a ničím toho dokázati nemůže.

Neměj mi za zlé, že jsem řekl: nedouk. Neb jsem nevyřkl toho slova jen tak ledabylo! Všichni učenci, kteří třeba ani žádnými katolíky nebyli a nejsou, tvrdí, že svět nebyl vždy, nýbrž že měl jednou počátek. Jmenuji ti pouze, abych nejmenoval učenců, kteří byli v pravdě zbožni: La Place, Flammarion.

Proto i mezi nevěrci žádný jen poněkud rozumnější netvrdí, že svět je věčný.

Když však svět vždy nebyl, tedy jistě jednou býti začal, — povstal. Povstal snad sám ze sebe?

Svět nepovstal sám ze sebe.

Matka sedmera bratří makabejských pravila nejmladšímu synu: „Prosím tě, dítě mé, pohlédni vzhůru a pozoruj nebe i zemi a všechno, co v nich jest, a poznej, že všechno to ruka Páně z ničeho učinila.“

Zachovej se dle slov této zbožné ženy i ty, příteli můj. Pozvedni oči svých vzhůru a pozoruj nebe. Pozoruj ty nepatrné body, které za jasné noci na obloze se blýští. Počítej, počítej stále, a přece nespočítáš velikost počtu jejich. Již pouhým okem vidíš jich veliké množství. Hvězdáři, ozbrojení dalekohledy, počítají hvězd viditelných na obloze na 150 milionů. A víš, co je milion? Naznačme si to poněkud. Dejme tomu, že by se postavilo milion lidí v řadu

jeden za druhého, a začali by kolem sebe „defilovati.“ Denně by urazili 10 hodin cesty. Víš, jak by to dlouho trvalo, než by k tobě došel poslední člověk? Plných čtrnáct dní. Nyní přirovnej, co to je sto a padesát milionů. A což, kdyby se člověk mohl vypraviti tam nahoru mezi hvězdy a ještě dále a dále! Nenašel by tam nové a opět nové světy?

Hvězdy nebeské ti připadají jako body, slunce jako dno menší nádoby. Ale pozoruj velikost těchto těles! Kdyby chtěl někdo pěšky obejít naši zemkouli, musil by jíti ve dne v noci 900 dní, když by urazil denně aspoň 6 mil. Kdo by chtěl ale obejít slunce, potřeboval by k tomu plných 170 let. Nevěříš-li tomu, že se ti slunce zdá býti maličkým, pak považ, že by rychlý železniční vlak potřeboval k nepřetržité jízdě od nás na slunce 263 roků. Slunce však není ještě tělesem nebeským největším! Je na nebi těles do milionů, proti nimž je slunce pravým trpaslíkem.

O, pozoruj to vše, a pak zajisté zvoláš s úžasem: „Jaká to velebnost, jaká to krása!“ A nebudeš sám. Takovým úžasem byl naplněn každý, kdo nebe pozoroval.

Nyní ale dále. Když r. 1891 byla v Praze „Jubilejní výstava“, byly tam obrazy, sochy, umělecká díla ze dřeva, železa, skla rozmanitého druhu. Když tak člověk procházel uměleckým palácem a vmísil se mezi diváky, tu slyšel každým okamžikem z několika úst najednou: „Ach! Jaká to krása, jaká něžnost! Jaké to umělecké dílo! Jak se jmenuje ten umělec, který je zhotovil?“ Rozum sám tam každého pudil i při té nejnepatrnější věci, by hledal jejího původce. A bylo to tak přirozené. Ohlédni se kolem sebe a poznáš hned, že na zemi není nic samo ze sebe. Vidiš-li dům, řekne ti rozum: tento dům někdo vystavěl. U obrazu ti rozum opět řekne, že jej někdo vymaloval, u sochy, že ji někdo vytesal. Každé, i nejmenší zvířátko, zplodilo opět jiné zvíře; i nejnepatrnější bylinka nevyrostla sama ze sebe, ale z nějakého seménka.

Ne. Na světě není nic samo ze sebe. Mělo by

tedy pouze u světa býti jinak?! Ty miliony hvězd, ty miliony obrovských těles nebeských, ty by již měly býti sami ze sebe, když žádný na světě nedovede ani nic nejnepatrnějšího jmenovati, co by povstalo samo ze sebe? Ty by neměly míti žádného mistra?

Ty teprv potřebovaly míti mistra nejdůmyslnějšího, a ten mistr se jmenuje — Bůh.

Svět nepovstal náhodou.

Nemohouce jinak, přiznávají nevěrci, že svět sám od sebe nepovstal. Mají ale ihned vytáčku další a tvrdí: „Od Boha svět přece nepovstal. Povstal náhodou.“ — Co souditi o tom?

Necký proslavený spisovatel Sofokles byl již stár. Synové jeho, chtějíce dostati správu jmění sami do svých rukou, vznesli na soud žádost, aby byl prohlášen za slabomyslného a ku správě jmění za neschopného. Sofokles nechtěl se hájiti slovy, nýbrž chtěl, aby za něho mluvilo jeho dílo, truchlohra, kterou před krátkou dobou sepsal. Soudcové dílo četli. Čím dál, tím více se divili kráse díla, moudrosti, která z něho mluvila, a ihned uznali, že člověk, který něco tak dokonalého dovedl napsati, ani z daleka není slabomyslným.

Kdyby však oni synové svému otci Sofoklovi byli chtěli tvrditi, že ta krásná truchlohra není žádným neklamným důkazem zdravosti jeho rozumu, že ji jen tak náhodou jeho péro napsalo, co myslíš: Uvěřili by soudcové této pošetilé námitce? Nevysmáli by se jim spíše?

Proč tedy právě, když se jedná o Boha, má člověk souditi jinak, než mu velí jeho zdravý rozum jindy? Vždyť nám Pán Bůh rovněž předkládá knihu, knihu moudrosti neskonale, — knihu, kterou je celý svět. Jednotlivé bytosti, t. j. vše, co je, jsou pouze listy jejími a vydávají svědectví o kráse její. Čísti v této knize může každý učený i neučený, ba i ten, kdo se v obyčejných knihách ani čísti nenaučil.

Čti v ní tedy i ty, příteli, aspoň poněkud.

Viz na př. jeden list její. Císař Karel V. obdržel od umělého hodináře prsten, v němž místo kaménku byly malinké hodinky. Bylo to tenkrátě něco úžasného! Oč dokonaleji však je vše provedeno na těle broučka, jež sotva očima lidskýma viděti lze! I tvor tak nepatrný, že, abychom ho pozorovati mohli, je nám třeba zvláštních skel mnohonásobně zvětšujících, má ústa, kterými potravu přijímá, chuť, kterou si to neb ono za pokrm volí; žaludek, který potravu k výživě zpracovává; cévy, které ji do celého těla rozvádějí; srdce, z něhož životní teplo do všech údů proudí.

Není takový nepatrný tvor mnohem dokonalejší, než ony hodinky Karla V.?

Viz list další — ptáka. Co se lidé po celá století již napřemýšleli, by vynalezli stroj, jímž by mohli létat ve vzduchu směrem, kterým by chtěli! A kde jsou? Ještě daleko ne u cíle svého. Než pták! Pozoruj jeho malou hlavu, ostrý zobák, aby mohl vzduch rozrážeti, pozoruj křídla jeho a svaly těchto křídel, kterými si může zvoliti směr po větru, proti větru, lehkost peří jeho, které jej ve vzduchu nejen neobtěžuje, ale mu prospívá. Není i pták listem v knize světa, který svědčí o svrchované moudrosti jeho Spisovatele?

Viz konečně ještě jeden list v této knize — člověka. Galenus, pohanský filosof, pravil druhdy k pověstnému nevěrci Epikurovi a jeho přívržencům: „Pozorujte jenom tělo své, jeho podivuhodnou uměleckou stavbu a řekněte mi pak, můžete-li pochybovati o tom, že je Bůh? Plných sto let dávám vám ku přemýšlení. Zkoumejte, zda na celém těle lidském najdete jedinou chybu, neb zda byste na něm mohli něco zlepšiti, zvětšiti neb zmenšiti, abyste je však při tom o jeho krásu, sílu, obratnost neoloupili? Když to dokážete, já sám se přidám k vám.

A vskutku. Tělo lidské je dílo mistrovské. Abys se o tom přesvědčil, viz na př. ruku lidskou. Tou má člověk pracovati, živiti se a brániti. Mohla by však k tomu lépe býti zařízena? Mysli si ji jinak,

než jakou je. Mysli si ji třebaš, že by byla neohebná, neměla prstů, že by všechny její prsty byly stejně dlouhé, že by palec nestál poněkud stranou, že by prsty ty neměly svalů, kterými je lze spojití a opět oddělití a celou dlaň zavřítí neb otevřítí. — K čemu by byla?

Pozoruj oko lidské! Jak moudře je umístěno v tvrdé lebeční kosti, by tak lehce nemohlo býti zraněno! By je člověk přikrýti a před jakýmkoliv úrazem mohl chrániti, k tomu slouží oční víčka. Víčka ta jsou ozbrojena chloupky, které mají za účel oko chrániti před padajícím prachem. By pak pot z čela se prýstící mu škoditi nemohl, k tomu opět slouží obočí. — A což teprve vnitřní zařízení oka! Co je v něm žilek, co je v něm různých blan, a každá má svůj zvláštní účel. Pozoruj rosolovitou látku ve vnitřku jeho, jak se paprsky sluneční v něm lámou a obrazy tvoří... Největší učenci jsou naplněni úžasem, kdykoliv oko lidské pozorují. Kterak by bylo možno u tebe něco jiného?

A tentýž úžas by u tebe vzbudily ostatní části těla lidského, kdyby bylo času zde je pozorovati. Žasl bys nad tím, jak je ucho lidské zařízeno k slyšení, nos k čichu, ústa s ostatními částkami k mluvě, zuby k přijímání a přípravě potravy.

Podobně bys mohl v knize světa pročítati list za listem a nejen na každém listě, ale na každém řádku bys viděl stejnou nezměrnou krásu a moudrost. Poznal bys, nestalo-li se tak ještě z těchto slov, že se knize světa žádná jiná nevyrovná.

A nyní si vzpomeň na příběh vypravovaný o Sofoklovi a jeho synech. Bylo-li by již směšným tvrzení jejich, že kniha, kterou otec napsal, povstala náhodou a beze všeho rozumu lidského, kým nazvati třeba toho, kdo, vida obrovskou knihu světa, by o jejím Původci slyšeti nechtěl, ale tvrdil, že kniha ta povstala náhodou? Odpověz si na to upřímně sám.

Jdeme však dále a promluvme si o tom,

Co souditi o lidech, kteří jenom matku přírodu velebí, a o Bohu ani slyšeti nechtějí?

Co bys řekl o člověku, který by při pohledu na krásnou sochu pokládal za původce jejího dláto. ale o umělci, který to dláto řídil, by ani slyšeti nechtěl? Nezvolal bys: „To je pošetilost“?

Nejednájí však zrovna tak pošetile všichni ti, kteří volají „všechno je příroda — Bůh není nic“?

Vezmi do rukou růži a ptej se takových lidí, kdo jí všechnu její krásu, pro kterou je královnou květin, každého jara dává? Snad země? Ta je slepá, ta nerozumí barvám, kráse, líbeznosti. Zrovna tak slepým je i trn, na kterém krásná tato květina pučí. Slepými jsou kořeny, které jí potravu, jaké potřebuje, přivádějí. Slepou je rosa, která je jí mlékem. Slepým je slunce, které jí z jara poupě otvírá. Oh, pro toto něžné dítko je třeba najíti krásnější matku, než zemi, trní, kořeny, rosu a slunce! Tu je třeba najíti Toho, kdo jí barvu tak krásně rozdělil, kdo jí tak libou vůni dal, kdo jí listy tak krásně zaokrouhlil, zkrátka, tu je třeba najíti mistra nejvýš moudrého, který země, trní, kořenů, rosy a slunce k vytvoření jejímu použil, zrovna jako používá sochař k vytvoření sochy dláta. A kdo to je? Inu Pán Bůh.

A dále. Každý motýl zná zcela určitě tu květinu, která budoucí housence bude sloužiti za pokrm. Jindy si jí třeba ani nevšimne. Jakmile však má snášeti vajíčka, již ji zná a spěchá k ní. A tu ještě dovede vyhledati list takový, který by víchř tak lehce neurval. Dovede jej zaokrouhliti tak, aby déšť vajíčkům neuškodil, nýbrž po něm ihned k zemi stékal. — Kukačka snáší vajíčka jen do hnízd ptáků takových, kteří svá mláďata živí hmyzem. Mnohá zvířata, jako křeček, aby přes zimu nezhylnula, si nanosí na zimu potravu do podzemních chodeb. Aby pak obilí, kterým se živí, v zemi nevzklíčilo, nakousnou je na pravém místě. Jiná opět celou zimu přespávají a probouzejí se teprve na jaře, kdy potravu již najíti mohou. — A co činí zpěvaví ptáci, když se v našich krajích blíží zima a u nás by neměli pokrmu? Pro-

bouzí se v nich pud stěhovavý a táhnou do Italie, do Afriky, kde je v té době pro ně potraviny dosti. A když pak již zima v našich krajích přešla, co činí opět? Bez kompasu, bez průvodce vracejí se zpět do našich krajin, do svých předešlých hnízd. Kdo všechny ty tvory tomu naučil? Kdo ukazuje ptákům těm cestu přes moře, poušti, zasněžená pohoří? Snad příroda? Ta tomu nerozumí, protože nemá rozumu. Tu je třeba opět najít někoho, kdo rozum má a pud ten jim dal. Je to opět — Bůh.

A ssavci? V létě, kdy je teplo, mají srst řidší. Když se pak blíží zima, dostávají srst mnohem hustší, která je chrání před mrazem. Kdo jim kožich ten mění? Příroda takové moci rovněž nemá. A kdo to tedy je? Je to zase — Bůh.

Co z tohoto krátkého pozorování přírody plyne? Viz to na příkladě: Zemský hejtman Gessler postavil r. 1307 v Altorfě ve Švýcarsku tyč s kloboukem na znamení moci vévodské a nařídil, by každý kolemjdoucí se před tím kloboukem uklonil. To ne učinil Vilém Tell, proslavený hrdina švýcarský a znamenitý střelec. Za to mu určil Gessler trest: „Měl sestřeliti šípem jablko s hlavy svého 12letého syna. Tell se s bolným srdcem k tomu odhodlal a šťastně jablko sestřelil.“

Kdyby tu někdo Tella samého, který šíp vystřelil, ani neviděl, ale pozoroval pouze let šípu, kterak k jablku na hlavě hochově spěje a je sráží, zajisté by byl zvolal: „To je střelec, kdo ten šíp vystřelil!“ — Podobně každý rozumný člověk, pozoruje-li přírodu, zvolati musí: „To je Bůh, který ji řídí.“

Neb jako šíp, který je slepý a cíle svého nevidí, svým letem dokazuje, že byl od někoho, kdo má dobré oko, vystřelen, tak dokazuje běh všech věcí v přírodě, které jsou rovněž slepé a cíle svého neznají, ale přece k němu spějí, že je Někdo, kdo vidí za ně, t. j. Bůh.

Chtít nahraditi Pána Boha přírodou, může věru jenom, nejmírněji řečeno, pošetilost.

Než tak to je. Když zvíře padne do léčky, tu

sebou cuká, mlátí, jen aby se z ní vyprostilo. Ale následek toho je pouze ten, že si provazy ještě tím více zadrhuje. — A tak i nevěrci! Aby upřeli Boha, jdou z pošetilosti do pošetilosti, z nesmyslu do nesmyslu a tak sami na sobě dokazují pravdivost slov Písma sv.: „Pouze blázen řekl v srdci svém: Není Boha.“

Jaký je původ člověka ?

Celý svět je tedy od Boha. Odkud ale je člověk? Obýval vždy tuto zemi? Ne. Tolik přiznávají, důkazy jsouce překonáni, všichni. Není-li však člověk od věčnosti, jaký je jeho původ? Od koho je?

Písmo sv. nám na to odpovídá: „Učinil tedy Hospodin Bůh člověka z hlíny země a vdechl v tvář jeho dechnutí života, i učiněn je člověk v duši živou.“

Ký však div, že se tato odpověď nelíbila a nelíbí dosud všechněm těm, kteří nechtějí znáti Boha vůbec! Proto uchopili se nauky jiné, která se jmenuje „darwinismus“, a s ní tvrdí: Od Boha člověk nepovstal. Vyskytl se na zemi někde ve vodě živý tvor, z toho povstaly ryby, z ryb ptáci, z ptáků — aspoň nějak podobně prý to šlo — zvířata, a ze zvířete, ssavce chlupatého, opatřeného ohonem a špičatýma ušima, bezpochyby z nějaké opice — člověk. Prvý člověk prý žil nejprvé na stromech, později uznal za dobré více choditi po zemi, a tím se prý změnila celá stavba jeho těla. Tak se, jak praví, změnily drápy v nehty, přední končetiny v lidské ruce, nohy se staly plochými, prsa zmohutněla, chvostnatý ohon se otřel, křik opičí se zdokonalil v lidskou mluvu a tak to šlo dál a dál, až se stal z opice člověk v nynější podobě.

Máme tu tedy, přáteli, na naši otázku: „odkud člověk“ odpověď dvojí. Které ale věriti?

O Heraklovi se vypravuje, že přišel na rozcestí. Na jedné cestě stála Rozkoš a lákala jej k životu pohodlnému a rozmařilému. Druhá cesta byla obtížná a trnitá. Na té stála Ctnost a slibovala mu, roz-

hodne-li se pro ni, že ho přivede ke slávě. Herakles uvažoval. Konečně se však rozhodl pro cestu druhou.

Na takovém rozcestí stojíme i my, příteli, při otázce: „odkud člověk?“ Jako se však Herakles ihned nerozhodl pro cestu, která by se mu zamlouvala, ale rozumem svým dříve uvážil, která je správná, tak zajisté třeba učiniti i tobě, majícímu se rozhodnouti pro původ svůj od Boha neb z opice.

Krátce by se ovšem vyjasnilo vše, kdyby nám ti páni, kteří tvrdí: člověk povstal z opice, nějakého člověka ukázali, který v mládí opicí byl. To ale oni učiniti nejsou s to. Za to odpovídají, že se dnes již taková změna neděje, že se ale stala někdy v prapradávné době. To však opět vypadá asi tak, jako když někdo vypravuje nějakou historii, má-li však říci, kde se to stalo, odpovídá: 5 neděl za Prahou. Kdo chce, ať tomu věří. Rozumným bude ale sotva. Pokud jenom rozumem zjistiti lze, a to je celých 3000 let, nestaly se na tvorstvu změny žádné, ani změny nepatrné. Kdy se tedy asi stala změna tak veliká, jako je změna opice ve člověka?! A když by se stala druhdy, proč se neděje i dnes?

Když ale přes to vše ti páni tvrdí, že se člověk vyvinul z opice, nechť nám aspoň povědí, ze které? A co oni? Nemohou jinak, než přiznati: z opic, které nyní na světě jsou, nepovstal ze žádné. Je totiž od opice ještě příliš daleko do člověka. Člověk by musil míti za předchůdce nějakého poločlověka, který by měl z části dokonalosti člověka, z části pak přirozenost opicí. A kde je ten? Mezi živými není. Nechť nám ho tedy aspoň ukáží mezi mrtvými, nechť nám z něho ukáží aspoň nějakou nepadělanou kost. (NB. *Paděluných* se sice již našlo několik!) Byla přece na světě zvířata, na př. mamut, která již nežijí, jak nám dokazují vykopané kostry jejich, neb aspoň otisky v kamenech. S opicí však, z které prý povstal člověk, je to zvláštní. Není možno po ní najíti ani stopy. Ba, páni sami pochybují, že by se vůbec kdy nějaký důkaz našel. Není to tu však opovážlivost chtíti na nás, abychom Písmu sv. ne-

věřili, ale jim, třebaš nepodávali důkazů pražádných, již věřili?

Pozorujme tedy aspoň ty pány samotné. Jsou takovými, abychom jim mohli věřit? Jsou to učenci v pravém slova smyslu? Opět ne. Takoví na otázku: „odkud člověk?“ odpovídají s francouzským učen-
cem Quatrefagem: „Těm kdo by se mne tázali po mínění mém o původu našem, odpovídám bez váhání jménem vědy: „Nevím.“ A učenci nižšího řádu? Některým z nich se tato myšlenka, pokud byla novou, sice zamlouvala a opili se jí jako vínem. Stalo se však u nich zrovna tak, jako se vůbec při pití stává. Zkoumali nauku tu důkladněji, víno se jim vykourilo z hlavy a oni odpovídají rovněž: nevíme odkud člověk. A tak se dnes tohoto opičáckého učení nedrží zrovna hlavy nejchytřejší, nýbrž jen polovzdělanci neb úplní nevzdělanci, kteří užaslému lidu na dělnických schůzích a v různých novinách vykládají „vznešený“ původ člověka z opice. Jedná se jim ale o pravdu? Oni to sice říkají, ale je to přece velmi podezřelé. Jsou to totiž lidé takoví kterým Bůh a Jeho přikázání překáží buď ve vedení nectnostného života, buď v provedení zá-
měrů jejich na „oblažení“ člověčenstva. A k tomu se jim toto opičácké učení hodí znamenitě. Zda je pravé čili nic, na tom jim věru záleží velmi málo.

Mezi člověkem a zvířetem je veliký rozdíl.

Pozorovali jsme poněkud v předešlém článku lidi kteří tvrdí že člověk povstal z opice, zkoumali krátce důkazy jejich tvrzení, které však vlastně žádnými důkazy nejsou, nýbrž pouhými domysly, a nemohl jsi již jinak, než uznati, že to učení jejich je až příliš podezřelé.

Srovnejme si nad to člověka se zvířetem. Myslím, že tu tvé podezření vzroste tak, že jim nebudeš věřit vůbec.

Pozoruj *chůzi* člověka. U zdravých lidí chodí „po čtyřech“ pouze dítě. A i to, jakmile sesílí, staví

se samo jen na nohy, takže člověku přirozenou je postava přímá. Zvíře naučí se sice choditi přímo; na př. opice. kůň. pes. Děje se to však následkem výcviku při kterém bič cvičitele hraje hlavní úlohu. Pozoruj ale i nejvycvičenější zvíře v chůzi po dvou nohách, když mu hrozí nějaké nebezpečí. Co tu dělá? Utíká po čtyřech. Potomci člověka chomého snaží se choditi vždy po dvou, kdežto potomci i nejvycvičenějšího psa z cirku budou běhati vždy po čtyřech. Z toho je patrné, že člověku je přirozená postava přímá, zvířeti postava schýlená.

Je to přednost člověka před zvířetem poměrně nepatrná. A přece se dosud nepodařilo lidské vědě a můžeme to říci směle že se jí to nepodaří nikdy, vyrovnati tento rozdíl mezi člověkem a zvířetem umělou výchovou. Což teprve, když budeme pozorovati přednosti dokonalejší?

Viz na př. takovou přednost člověka další. Je to jeho *významná tvář*. Člověk může již výrazem své tváře, změnou barvy ve svém obličejí, smíchem a pláčem buď úmyslně neb bezděčně dáti na jevo, co se v nitru jeho děje. Jak ohromný význam má v životě lidském prostý úsměv! Člověk se může usmívati sladce, spokojeně, samolibě, milostně, soustrastně, trpce, pochvalně, povážlivě, zlomyslně, úsměšně, čtverácky atd. A zvíře? Všim právem zove se „němou“ tváří. Kdežto člověk již v nejútlejším svém vývoji pláče a se směje, zvířete dosud plakati a smáti se nikdo neviděl. Dovedou sice zvířata naznačiti též bol i radost na př. svým hlasem aneb celým chováním, ale pocitů těch nenaznačují výrazem tváře, nýbrž celým svým tělem.

Jinou předností člověka je *ruka*, kterou zvedá nejtěžší břemena a provádí nejjemnější práce. Prohlédneme-li tak rozsáhlou práci od staveb obrovských pyramid až do drobnohledných maleb a jemného vyšívání, nemůžeme lidské ruce upříti nedostižitelné přednosti před tlapou zvířecí, která je sice u slona neobyčejně silnou, u opice dosti zručnou, ale přece v té síle a jemnosti nenachází se přece u žádného i jediného tvora v přírodě, leč u člověka.

Dalším darem člověka je *řeč*. Zvířata dovedou sice ze sebe vydávati zvuky. Kůň řehtá, kráva řve, ovce bečí, slepice krákorá, vlaštovka švitoří atd., ale žádné nemluví. Mluva je zvláštní předností pouze člověka: A je to přece podivné. Pozorujeme-li zvíře, shledáme, že má všechny tělesné údy, kterých člověk při mluvě používá. Má plíce, dechovou trubici, hrtan, jazyk, zuby, rty. A přece zvíře vydává jenom hlas, kdežto člověk mluví.

Kde pak to vlastně chybí zvířeti, že nemluví? Je to snad nedostatek cviku? To as méně. Slýcháme mluvit papouška i špačka. Mluví několik vět, na př.: „Pěkně vítám.“ Pozorujeme však také, že tuto větu opakuje do omrzení každému, kdo vstoupí do krámu. Papoušek „pěkně vítá“ dobrého zákazníka, přivítá ale rovněž tak i drzého zloděje, protože chudás neví, co povídá. On pouze žvatlá, ale nemluví.

Celý rozdíl spočívá v tom: „Člověk mluví, ježto myslí. Zvíře ale nemluví, protože nemyslí.“

A tak, třeba člověk řečí popíral Boha, přece právě mluva to je, která je nad slunce jasnějším důkazem, že člověk není bytostí jen stupněm nad zvíře se povznášející, nýbrž že je mezi ním a zvířetem propast nekonečná, kterou mezi ně položil Stvořitel obou — Bůh.

A na tom ještě není dosti. Nejenom čtyři svrchu uvedené do očí bijící přednosti, ale celý způsob života rozevírá tuto propast mezi člověkem a zvířetem.

Člověk umí využítkovati přírodních darů jako žádný jiný živočich. Zvíře používá přírodních plodů, jak mu je příroda podává. Nezná ohně, vaření a přípravy pokrmů. Člověk ale i na surovém stupni vývoje používá ohně k úpravě jídla a k výrobě umělých nápojů. Zvíře spokojí se tím, co mu příroda dobrovolně skýtá. Člověk plodnost přírody si vynucuje orbou, vysušuje močály, štěpuje sady a zakládá role.

Člověk se chrání šatem proti škodlivým vlivům povětrnosti, vyrábí nástroje ku své práci. Přes to, že v přirozeném ohledu je dosti macešsky oproti zvěři vyzbrojen, je přece jejich králem a postrachem

zvířat nejsilnějších a nejdravějších. Proč? Protože myslí.

Nezdá se ti i po tomto krátkém rozhovoru, že má pravdu francouzský přírodovědec Buffon, když praví: „Jen ať člověk sama sebe zkoumá, jen ať rozebírá bytost svou a v sebe se zahlubá, brzy zajiště sezná vznešenost bytosti své a přestane snižovati se. Užří pojednou, jak *nekonečně veliká* je vzdálenost, již Bytost nejvyšší položila mezi něj a mezi zvířata.“

Dovedeš tu rozhodnouti již sám, zda pocházíš ze zvířete nebo od Pána Boha? Nedáš tu za pravdu Písmu sv., jež praví: „Člověk, když ve cti byl, nesrozuměl a přirovnán jest k hovadům nemoudrým“?

A tu jsme si ještě neprobrali přednost člověka nejvznešenější, jeho duši! Co teprve řekneš, budeš-li pozorovati tu? Nejsi-li jedním z těch, kteří rozum svůj zúmyslně před každou pravdou zavírají, pak nebudeš moci jinak, než zvolati: „Jak velice jsi povýšil, ó Bože, člověka nad tvory jiné na zemi.“

Že duše lidské nevidíme, proto ještě člověk duši může mít.

Najdou se lidé, kteří praví: „Co nevidím, v to nevěřím; duše jsem ještě nikdy neviděl, proto člověk duše nemá.“

Tak to také řekl jeden ve voze třetí třídy, když jel na dobytčí trh do Hradce. Myslí, že dokázal. Ale starý jakýs dědoušek, který seděl naproti, povstal a zdvihał mu čepici na hlavě. Tu se mudrc táže:

„Co děláte?“

„Dívám se, máte-li rozum?“

Ve voze se již vše usmívalo. Mudrc ale povídal:

„Pod čepicí rozum nemám.“

„Já myslím, že ho nemáte ani v mozku,“ odvětil dědoušek.

„Nedopalujte mne“

„Jaké pak dopalování — já váš rozum nevidím, tedy ho nemáte. Sám jste tak povídal.“

A mudrc byl se svým mudrctvím u konce. Je to také věru veliká pošetilost tvrditi: „Co nevidím, tomu nevěřím.“ Co je již ve hmotě sil, kterých nevidíme, a přece v ně věříme. Tak na př.

Pro žáky nižších škol bývá oblíbenou hříčkou „magnet“. Je to větší kousek železa, třeba ve způsobě podlouhlé podkůvky — ale má v sobě, jak oni říkají, magnet. Když se k tomu železu s magnetem, čili zkrátka k magnetu, dá menší kousek železa, tu ho ten magnet k sobě přitáhne. A je to zvláštní. Železo sice viděti je, ale oné podivné, tajemné síly, která působí, že se kousíček železa musí pohybovati, té viděti nelze. A kdož, leda blázen, — bude říkati, že v tom magnetě žádné přitahující síly není, protože jí nevidí?

Tak jsme zcela jednoduchým způsobem dokázali, že mudrctví: „Čeho nevidím, to nevěřím,“ je hotové bláznovství.

Že duše lidské nevidíme, proto člověk duši ještě vždycky může míti.

A člověk také duši má.

Vidíš teplo? Nevidíš, ale cítíš je. Podobně tomu je s duší lidskou. Pozoruj se jenom poněkud a přesvědčíš se, že člověk duši má. Uvedu ti důkazů hojně:

1. Kdybychom duše neměli, byli bychom jenom tělo, maso, kosti, šťávy, krev — zkrátka hmota. Pozoruj však sama sebe, a poznáš, že je v tobě ještě něco jiného, nežli tělo čili hmota. — Říkáš totiž: já myslím; já vím; já chci; já takhle učiním. A co je to, to já? Je to snad tělo tvé? Je to, čemu říkáš „já“, snad některý úd tvého těla? Jsou to snad tvoje plíce? Je to snad tvá krev? Je to snad tvůj mozek? Ne, nikdy ne! Neboť dobře víš, že v žilách tvých je krev, a když se poraníš, také ji vidíš, — ale to není to, čemu říkáš „já“. Ať si myslíš kterýkoliv úd těla svého, ať si myslíš celé své tělo, přece ještě v tobě zbývá něco, co není tím tělem. A tomu

právě říkáš „já“. Co to je tedy, to „já“? Je to tvá — *duše*.

Máš tedy v sobě něco, co není tvým tělem, máš v sobě *duši*.

Bláhová námitka, že jí není viděti, padá tu sama sebou. Kdyby byla tělem, bylo by jí viděti. Ale právě, že je něco jiného, než tělo, proto jí viděti, ohmatati, zvážiti, změřiti nelze.

Než, slyš důkaz další.

2. Tělo se ustavičně obnovuje. Pozoruj na př. nehty na svých prstech. Jsou to tytéž nehty, které jsi měl před několika lety? Nejsou. Lezou z prstů ven, a když jsou dlouhé, musíš je ustříhnouti, uříznouti aneb, jak to nezpůsobní žáčkové dělají, ukousnouti nebo jinak oddělit. Při tom ale vidíš, že ta část nehtu, která byla níže při kůži a mase, leze výš a výše, — až konečně zmizí.

A podobně tomu je s celým tělem. Ono se ustavičně mění a obnovuje. K stáru se tak děje volněji a volněji, až se konečně již více obnovovati nemůže a zemře. Z těla totiž výparem a jinak často nepozorovaným způsobem ustavičně něco té jeho hmoty odchází, a musí se to tělu zase pokrmem dosazovati. Učení znalci těla lidského tvrdí, že za několik, 7—8 let není v těle lidském ani částičky té hmoty, která v něm byla před tím. — Je to divná věc, není-li pravda?

Ale ještě divnější věcí je to, že to, čemu říkáme „já“, je vždy totéž. Já, který jsem byl dítětem, jsem tentýž „já“, když jsem byl jinochem, tak jako nyní, když jsem mužem, a dožiji-li se stáří, budu stále tentýž „já“. To „já“ tu tedy zůstává, ačkoli bývalá hmota mého těla již odešla a nastoupila nová. Co z toho plyne! Že to „já“ je patrně něco zcela jiného, než mé tělo, že to „já“ je opět — *duše*.

3. Člověk má *paměť*. Mnohý člověk se pamatuje na události ze svého dětství, když mu byla třeba dvě léta. Kdyby ale byla paměť něco takového, jako je tělo, jako je hmota, — dávno by bylo všechno pryč, cokoli pamatujeme. Nepamatovali

bychom se na nic, protože ta hmota, kterou jsme měli, když jsme byli dítkami, je již dávno pryč. Že si tedy pamatujeme věci ze svého dětství, to nepůsobí tělo, nýbrž něco od těla rozdílného — duše. A tak i paměť je důkazem, že člověk má duši.

4. Člověk dále myslí. To jen blázen může upírat. Člověk si totiž tvoří úsudky, poznává pravdu a t. d. Kdyby člověk byl jen tělem, musily by myšlenky vycházeti z těla, tak asi na př. jako slza z oka, jako pot z hlavy atd. Ale tu by myšlenky byly něco hmotného, musily by býti neviditelné nebo jinak, na př. hmatem poznatelné. Musily by míti tytéž vlastnosti jako hmota; na př. musily by míti barvu. Tu by myšlenky kněží a všech, kteří se bojí Boha a v Krista Pána věří, byly snad černé, protože jim říkají — černí. Myšlenky opět někoho jiného, který chce svět zbořiti a spáliti, byly by opět červené. Myšlenky většiny lidí byly by každého dne jiné barvy, dle toho, jaké kdo čte noviny. — Než, žerty stranou. Kdyby myšlenky lidské vycházely z těla, pak by je jako tělo musilo býti možno viděti, hmatati atd. Tomu ale není tak. Proto myšlenky lidské z těla nevycházejí, ale odněkud jinud — z duše.

5. Duše také svobodně *volí, co chce*. Ona chce i to, co tělo nechce. Ona tělu poroučí. Na př.: Tento muž dostal od jiného ránu v tvář; pocítil bolest, krev v něm vře, takřka mimovolně zdvihá ruku, aby ránu ranou oplatil. Avšak tu náhle zadržuje ruku svou. Co se stalo? Kdo jí to poručil? Tělo? Nikoliv; to chce udeřiti. Kdo tedy? Duše to byla, která poručila tělu, a tělo poslechlo. Bylo by to ale možno, kdyby člověk byl jen tělo, které přece udeřiti chce? Bylo by to možno, kdyby neměl *duše*, která je něco jiného, něco vyššího než tělo?

Rozpomeň se jen na př. na naše mučeníky, do děsných žalářů uvržené, zbičované, rozedrané. Usmívali se pod rukama katů, ač s hrůzou na jejich muky hleděl kolem stojící lid. Tělo jejich bylo spoutáno, — ale duše byla svobodná. Kdyby člověk byl jen tělo, musil by činiti jen to, co tělo chce; zde

v tomto případě zbaviti se muk. Ale jiná než tělesná síla je ještě v těle. Duše je to, která si podmaňuje i tělo.

Abychom si to ještě lépe představili, pozorujme mučení blahoslaveného Jana Sarkandra. Byl farářem v Holešově na Moravě a obnovoval ve své farnosti katolické náboženství, které tam následkem rozšířeného protestantství velice pokleslo. Za to byl od evangelických pánův až k smrti pronásledován, tak že mu bylo utéci a v lesích a na hradě tovačovském se skrývati. Byl však chycen a do vězení uvržen. Žádali na něm, aby prozradil zpověď Lobkovicovu. Strašně proti němu zuřili evangeličtí pánové moravští. Třikráte dán byl na skřípec a děsně na něm natahován, což až šest hodin trvalo. Kdo o tom jen poněkud pojem má, co to bylo na skřípci natahování býti, tak že se tělo stávalo delším, jelikož klouby údů, nohou, rukou, prstů byly vytaženy, což vše se zanítilo, kdo si představí, co to je jen čtvrt hodiny takovouto muku snášeti, kdo si pomyslí, jaké to je děsné mučení, šest hodin takto trpěti, ten musí zajisté říci: V tom muži byla vyšší síla, vyšší, než jsou síly tělesné. Než, na tom nebylo dosti. Muž onen, skřípcem již tolik zmučený, byl nad to ještě dvakráte po pět hodin v bocích pálen velikými svícemi, fakulemi. Nebylo ještě dosti. Dáno mu peří, smůla a olej na boky, na prsa, na břicho, na hrdlo — a to vše na něm páleno, tak že maso bylo všechno soškvařeno a spáleno. Zůstala jen žebra, bylo viděti vnitřnosti. Třicet dní pak takto zůstal živ v přehrozných bolestech, až skonal. A to vše trpěl blahoslavený Jan Sarkander odhodlaně a radostně z lásky k Bohu. Jak to bylo možno? Může tu někdo říci, kdo to vše uváží a chce zdravého rozumu užívat, že je člověk jen tělo, jen hmota? Tělo žádá jen, co je mu příjemno, a má v sobě jakýsi pud sebe zachovati. — Ó, vyšší síla vládla tu, která poručila tělu, by trpělo proti své přirozenosti, vyšší síla přemohla tu tělo, které se brání mukám tak děsným. A ta vyšší síla je tedy zcela jiná, než síla pouze

tělesná nebo hmotná, je to vůle svobodné bytosti, které říkáme *duše*.

Ostatně není třeba ani tak děsného příkladu, my jsme to zkusili sami na sobě. Snad každý z nás vybojoval boj se svým tělem. Když některý pud tělesný se ozýval a svou mocí strhnouti tě chtěl k něčemu, co bez zahanbení nelze učiniti, a když jsi řekl: „Ne! Pánem tvým jsem já. Já nesvoluji, toho neučiním, tobě nepovolím,“ — nuže, tenkrát jsi osvědčil, že nejsi jen tělo, že máš v sobě něco vyššího, jiného, nežli tělo, — duši.

6. Vždyť oni konečně ti, kteří říkají, že člověk duše nemá, tomu ani sami nevěří. A byť tak i tvrdili sebe více ústy, oni jednáním svým dokazují, že věří, že člověk duši má. Či nepřejí si, aby jim lidé nekradli, je nezabíjeli, jim neškodili? Neříkají ti z nich, kteří dítky mají nebo dítky jiných vyučují, aby byly dobrými, hodnými? Nehlásají jiným: „čiň dobře, varuj se zlého“? Kdyby však člověk duše neměl a byl pouze hmota, jen asi jako stroj z hmoty učiněný, jak oni tvrdí, nemohl bys jim tu říci: „Proč nemluvíte také tak na př. stroji, který bez ohledu na bídu rodiny trhá ruku dělníkovi?! Vždyť je přece také hmota! Proč nemluvíte tak šedým mrakům, chrlícím kroupy na úrodu ubohého dělníka a vše ničícím? Vždyť i ony jsou hmota! Proč nejdete kázat jedovatým bylinám, aby nás neotravovaly, divokým zvířatům, aby nás nepožírala? Dle vaší řeči není přece mezi člověkem a zvířetem žádného podstatného rozdílu! Hmota jako hmota. Proč jen člověku mluvíte o povinnosti, o dobru, o zlém, o spravedlnosti, poctivosti? — Protože víte, že jen člověk může přemoci to, k čemu ho náklonnosti ženou. A proč jen člověk to může přemoci? Protože má v sobě něco, co je něčím jiným, než tělo, co tělu poroučí, — duši.“

Duše lidská je stvořena k obrazu Božímu.

Co duši lidskou činí obrazem Božím, je 1. rozum, t. j. schopnost přemýšleti, uvažovati, rozumováti. Co již člověk pomocí této rozumující schopnosti vytvořil! Rozum to je, který vynalezl zbraně, parní stroje, telegrafy, telefony atd. A v tom právě spočívá veliká propast mezi člověkem a zvířetem. Neboť ze všech tvorů na zemi je člověk jediným, jenž je rozumem obdařen. Zvíře přemýšleti, rozumováti nemůže. Kdyby mohlo mysleti, činilo by pokrok, hotovilo by sobě nástroje, jevilo by stud. Ale to vše u něho není.

Jak rádi by nevěrci tuto propast, která člověka dělí od zvířete, zastřeli! Za tím účelem ukazují u zvířat na to, o čem jsme se již zmínili, mluvíce o Bohu

Někteří živočichové totiž jsou na př. mistrní stavitelé, jako bobr, včela, pavouk; mnozí lestně lapají kořist svou, někteří zásobu na zimu shromažďují, jiní do teplejších krajín se stěhují, v nebezpečnství na ochranu přiměřené prostředky volívají: na př. zajíci, zpěvaví ptáci hledí se spasiti útekem, housenky rychle se spouštějí se stromů, aby se ukryly ve trávě, koroptev příkrčí se ke stejnobarevné půdě, červíci stavějí se mrtvými, naproti tomu jiní brání se zubem, kopytem atd.

Nemístno je však úkony tyto vykládati tak, jakoby z rozumu zvířat pocházely. Jestliť ovšem to vše projeven rozumu, ale rozumu Božího, jenž zvířatům udělil podivuhodné ty pudy, by jimi dosahovala účelu, k němuž je stvořil. Že zvířata rozumu nemají, je nade vši pochybnost jasno z té okolnosti, že na svých stavbách dosud ani zbla nezměnila. Jak činila za pradávných věků, tak činí i dnes. Včela staví plásty své dnes zrovna tak, jako před tisíci lety, o nic lépe, o nic hůře. Mravenec buduje právě tak doly své a vlaštovka hnízdo své, jako činili od pradávna. Kdyby zvíře mohlo mysleti, počítati, pak by i své stavby zdokonalovalo, zlepšovalo, neb nebezpečím a úklady poučeno jsouc, je jinak stavělo;

toho všeho ale není. A důsledek z toho? Že zvíře rozumu nemá.

Nestačí-li ti to však ještě, pozoruj duši lidskou, jak se nadchne krásou, na př. krásou stavby nějakého chrámu. U zvířat toho opět není. Vlaštovka upraví sobě na té nejkrásnější soše, nebo na nejstkvělejších pilířích své blátivé umělecké hnízdo. Pes začne štěkati třebas i na nejkrásnější obraz. Inu zvíře rozumu nemá. Rozum z tvorů na zemi má pouze člověk. A v tom právě spočívá nezměrná přednost duše lidské.

2. Zrovna tak tomu je, pozorujeme-li další její přednost, totiž *svobodnou vůli*, kterou může chtít nebo nechťtít, jednu věc vyvolit nebo ostatní zavrhnouti. Pozoruj opětně zvíře! Kůň, když má hlad, a přinese se mu oves, nedovede si nikdy poručiti, by hladu neukojil. A podobně, kdyby duše lidská nebyla něco více, než to, čemu u zvířete říkáme duše, by se nikdy nemohl postiti, zapírat, svých náruživostí krotiti. A přece u člověka je tomu tak.

By tato pravda vynikla ještě jasněji, rozpomeňme se opět na naše sv. mučeníky, na př. na sv. Vavřince. Na oheň položili železný žebříček, u na rozpálený žebříček kladou sv. mládence. Jaká to hrozná bolest! Když již na jedné straně je dosti popálen, obracejí ho na druhou. Jaká to zajisté nepříjemnost. A hle! Ihned mohl by se toho zbaviti. Je mu třeba jen říci: „Budu obětovati bohům vašim,“ a je zbaven těchto děsných bolestí. Ale to on nechce. Jeho duše chce a volí i největší muky, vládnouc silou podivuhodnou tělem svým. Jeho duše chce i to, co je tělesně nade všechn pomysl nepříjemné.

A polož vedle něho zvíře a dej mu volnost vyskočiti a zbaviti se bolestí. Zůstane tam? Nikdy! Uteče, nepříjemnosti tělesné nutně musí se zbaviti. Vůle vyšší v něm není. O to tedy, oč výše je svobodná vůle nad příjenností i nepříjenností povýšena, o to je vznešenější duše lidská nad to, čemu u zvířete říkáme „duše“.

3. Člověk má dále *svědomí*, jež ho k dobrému vybízí, před zlým pak varuje. Když dravé zvíře požírá člověka, nepoznává toho, že na př. hubí otce

četné rodiny, že páchá vraždu, že dělá něco, co je zlým, těch pojmů nemá. Ono jde jen za tím, co mu je příjemné. Člověk by ale dobře věděl, že tím dělá něco, co je hřích, co je zlé. On, vykoná-li takový čin, je nespokojen. Hlas svědomí mu volá: „Co's to učinil? Krev bratra tvého volá k Bohu se země o pomstu.“ A člověk se bojí, děsí. Ví jistojistě, že je vyšší bytosti zodpověden za ten čin, a že jí bude trestán.

Zvíře netuší na př. svou nahotu, nemá studu. I divoch se stydí, a běda na př. mladému člověku, kdyby odvážil se něčeho, co je proti nám vrozenému studu. Cítí v duši své hlas, že učinil, co je ohavné, člověka nedůstojné, zač se má báti bytosti nejvyšší.

Člověk je tedy bytost k mravnosti stvořená. Duše jeho hlásá mu zákon mravnosti a povídá mu, že bude trestán bytostí vyšší, činí-li, co se zákonu tomu protiví. Kdo, — leda blázen — bude mluvit o mravnosti u zvířat?!

Tu se ale táži: „Nevolá v tobě již právě duše tvá: Zvíře nejsem? Jsem víc, mnohem, mnohem víc“?

Jsem přesvědčen, že ano. Je tomu tak, byť jsi to i ústy chtěl zapřít. Na tom však ještě není dosti.

Duše lidská je nesmrtelná.

1. Člověk, jak jsme si již dokázali, má duši. Co se s ní však děje, když člověk zemře? Zemře ona také, nebo žije dál?

Tolik je jisto, že by i po smrti těla dále žít mohla. Neb třebas byla v těle, je přece něco jiného, nežli tělo. Dokázali jsme to již tenkrát, když jsme uvažovali, že duše lidská není ani rukou, ani plícemi, ani mozkiem, vůbec žádným údem těla lidského, nýbrž něčím od těla rozdílným. Rovněž jsme to dokázali, když jsme pozorovali, kterak mnohdy tělo chce něco jiného, a duše mu poručí také něco jiného. Viděli jsme to na příkladě, že tělo člověka uraženého chce ránu odplatiti opět ranou, duše mu to však zakazuje. To by ale nebylo možno, kdyby duše

byla nějakým výplodem těla. Proto může tělo zemřít, ale duše zůstati živa.

2. Co se stane s tělem, když zemře? Sv. František Borgiaš doprovázel mrtvolu císařovny Isabelly do hrobky v Granadě. Říkalo se o ní, že je to nejkrásnější paní na celém světě. Co se však stalo? Když mrtvolu její přivezli do Granady a rakev otevřeli, aby se přesvědčili, že je v ní mrtvola císařovny, shledali něco jiného, než bývalou krásu. Tvář její viděli hnijící, se rozpadávající, tak že to sv. Františku, synu knížecímu, bylo základem jeho potomního svatého života. Smrt tedy, jak patrně, rozkládá tělo v jeho částky, v jeho prvky, ze kterých sestává.

Může se něco takového státi s naší duší? Nemůže. A proč? Protože ona není tělem, není hmotou, která sestává z částek. Učenci říkají, že duše je bytostí *jednoduchou*. Aby nám tato pravda byla ještě jasnější, vzpomeň si na to, co jsme si řekli o myšlenkách. Myšlenka není nic hmotného. Nemůže se dělit na př. ve dva, tři kusy, jako maso, chléb, hlína. Nuže! Je-li již myšlenka jednoduchá, je jí tím více ta bytost, která myšlenku tvoří, totiž duše. Je-li však duše jednoduchá, nemůže rozpadnouti se v části tak, jako tělo při smrti. Takovým způsobem, jako tělo, nemůže duše zemřít. Ona tedy, když umírá tělo, neumírá. Ona se tu sice od těla odděluje, ale trvá neporušeně dál. Nebere-li však při smrti člověka za své, ve kterém pozdějším okamžiku by se tak mohlo státi? Neplyne z toho, že je duše nesmrtelná?

3. Člověk chce, abych i uvedl důkaz další, býti šťasten. Byť se i lidi sebe více různili schopnostmi, smýšlením, povoláním, v touze po štěstí shodují se všichni. Mladý i starý, chudý i bohatý, učený i ne- učený, všichni chtějí býti šťastnými. Vše, co člověk koná, koná za tím účelem, aby dosáhl štěstí. Ovšem hledá jeden štěstí v tom, druhý v onom, třetí opět jinde. Šťastným ale chce býti každý. Šťastným chce býti jinoch, který užívá světa, třeba se při tom o zdraví, čest a majetek připravoval, šťastným chce býti poustevník na poušti a v lesích od lidí odloučený, šťastným chce býti i samovrah, který si dobrovolně

život bere. Neb proč tak činí? Aby ušel nějakému domnělému neb skutečnému zlu, aby tedy byl šťastným. A šťastnými nechceme býti toliko my za našich časů. Šťastným chtěl býti každý člověk, který kdy na světě žil. Tolik je jisto, že člověk ani býti nešťastným chtítí nemůže, že touha po štěstí je člověku vrozena. A od koho mu je vrozena? Od koho jiného, než od Toho, který člověka stvořil, tedy od Boha? Když ale Bůh takovouto touhu po štěstí člověku dal, pak to také musil zaříditi tak, aby člověk pravého štěstí skutečně dosáhnouti mohl. Jinak by nebyl Bohem nejvýš moudrým, kterým přece je.

Tu se ale ohlédni jen poněkud kolem sebe. Který člověk je zde na světě úplně šťastným? Ptej se bohatých, ptej se mocných, ptej se lidí v důstojenství postavených, ptej se, koho chceš, a nenajdeš nikoho, kdo by byl zde na zemi úplně šťastným. Každý má nějaký svůj bol. Toho není teprve třeba dokazovati.

Když ale nejvýš moudrý Bůh do srdce lidského vložil touhu po dokonalém štěstí, kterého člověk zde na zemi nedochází, co je tu nutno? Aby ho došel po smrti těla? To však je možno toliko tenkrát, když, třeba zemřelo tělo, neumírá duše, když je duše nesmrtelná. Kdyby tomu nebylo tak, pak by byl Bůh tím, že v duši lidskou vložil touhu po pravém štěstí, vykonal něco nerozumného, něco nesmyslného. Lze si však něco takového o Bohu mysliti? Ne. Pak je ale duše lidská *nesmrtelná*.

4. Pozoruj dále ještě něco jiného ve svém nitru. Co ti to však uvnitř říká, když vidíš nějakou nespravedlnost, neb musíš snést nějaké bezpráví? Neozývá se v tobě ihned hlas, který bezpráví to odsuzuje a žádá potrestání toho, který je spáchal? U dobrých skutků okazuje se opět pravý opak. Vykonaš-li něco dobrého, cítíš vnitřní spokojenost, zvláštní blaženost, těšíš se i z dobrých skutků jiných a přeješ si, aby i oni byli odměněni. A tak tomu je nejen u tebe, ale i u každého člověka. Můžeš to pozorovati již na dítku. Když si dítky hrají a některé z nich se proviní podvodem neb něčím jiným, co není

v pořádku, ihned s tím ostatní nesouhlasí, a vyzývají ty, od kterých by mohli očekávati ochrany, žalobami, aby zakročili a provinilce přivedli k pořádku.

Tato touha po úplné spravedlnosti, aby člověk za dobré skutky byl odměněn, za zlé pak potrestán, je člověku hluboko vryta do svědomí. A od koho? Inu od Tvůrce člověka, od — Boha.

Tu ale opět popať kolem sebe a pozoruj, jak tato člověku vrozená touha po spravedlnosti zde na zemi dochází splnění. Spravedlnost pozemská může odsouditi a potrestati toliko ty, o nichž ví, že něco zlého spáchali, může jim to dokázati a je chytí. Co je ale zločinců, o nichž spravedlnost lidská ani nezví. Čím je kdo chytřejší, čím má víc peněz a větší moc, tím snáze může své špatné skutky utajiti. Ba při tom je ještě ctěn, vážen, má různé důstojnosti. A když umře, je ještě nad hrobem veleben. Co tomu říká tvůj cit pro spravedlnost? Platí také pro takovéto lidi? Je-li smrtí všemu konec, pak ta touha po spravedlnosti, která ti je přece vrozena, zůstane úplně neuspokojena.

A pozoruj i příznivější případ: Spravedlnost lidská zločince skutečně potrestá. Je ale s to potrestati jej vždycky tak, aby spravedlnosti učiněno bylo úplně zadost? Který soud je s to lichváře, jenž ne jednu, ale mnohé rodiny na žebrotu a do úplné bídy přivedl, úplně a dle zásluhy potrestati? Kdyby i potrestán byl smrtí, i to neuspokojí ty nešťastníky docela. Tu se ale táži: „Není-li po smrti žádného života, jak tomu je s člověku vrozenou touhou po spravedlnosti?“

A pozoruj naopak člověka dobrého, hodného. O tom není pochybnosti, že velká většina dobrých skutků lidských zůstává zde na zemi bez odměny, ba že se o nich ani nezví. Jako lidská spravedlnost není s to úplně potrestati zlé, rovněž tak není člověk s to odměniti dobré. Kdo odplatí statečné vojíny, kteří plníce věrně povinnosti své, položili život svůj na oltář vlasti? Kdo odmění milosrdnou sestru, která z pravé křesťanské lásky opatruje nemocné, i ty, kterých se každý štítí, a nákazou sama umírá? Kdo

odplatí nesčíslné zástupy chudých, kteří věrně plníce povinnosti své a břímě života svého nesouce, stále jenom jsou odstrkováni, zneuznáváni? Kdyby bylo po smrti se vším konec, neodporoval by si tu Bůh? Nebyl by to největší nesmysl, dáti člověku cit pro spravedlnost a pak jej tak velice urážeti? Ne. Je-li Bůh, jako že jest, On musí odměniti dobré zrovna tak, jako potrestati zlé. Zde na světě však se tak neděje. Kdy se to tak stane? Ó, proč se tážeš? Vždyť to máš hluboce vryto do svědomí, že se tak stane po smrti těla. Tělo se smrtí rozpadne, ale duše zůstane živa dál, aby vzala zaslouženou odměnu neb trest.

5. Že duše lidská je nesmrtelná, dokazují, abych ti ještě tento důkaz připamatoval, dějiny lidstva. Žije a žil kdy někde národ, který by nevěřil v nesmrtelnost duše? Staré památky dokazují, že národové, kteří dávno a dávno žili před námi, v život po smrti věřili. Všichni národové, kteří dnes žijí, věří v něj rovněž. S věrou v nesmrtelnost setkáváme se všude u národů vzdělaných i nevzdělaných. Co dokazuje opět tento všeobecný souhlas? Že víra v nesmrtelnost je hluboko do duše lidské vryta, že je pravdivá.

Či chtěl bys mi snad namítnouti, že také lidé věřili, že země stojí a slunce se točí kolem ní, a nebylo to pravda? To ti nic nepomůže. Bylo sice tomu tak. Je tu ale veliký rozdíl. — Lidé věřili, že země stojí a slunce se točí kolem ní, protože věc důkladněji neprozkoumali. Co se ale již napřemýšleli i nejucenější lidé o nesmrtelnosti duše, — a vyvrátili důkazy, které svědčí, že nesmrtelná duše je? Lidé pak věřili, že se slunce točí kolem země, protože to tak vypadá. Jak je tomu ale opět jinak u nesmrtelnosti duše! Myšlenka té je v přírodě i společnosti nepříznivo takřka všechno. Živé bytosti kolem nás hynou, aniž se podruhé objevují. Poslední chvíle člověka podobají se posledním rozmachům porouchaného stroje, který se konečně zastaví. Ba ještě více! I hmotný podklad životních sil, tělo, rozpadává se úplně. Kdyby se tu tedy lidé byli řídili zdáním, pak

by v nesmrtelnost duše nevěřili. Když ale přes to všichni národové v nesmrtelnost duše věřili a věří, pak je to důkazem, že víru tu člověku dal Bůh sám, že je *pravdivá*.

Náboženství je nutné.

Člověka tedy stvořil Bůh. Když ale rozumný člověk něco činí, jistě má také nějakou příčinu, proč tak činí. Proč tedy stvořil Bůh člověka? Stvořil jej snad proto, aby měl od rána do večera plné ruce práce, aby vzdělával půdu, provozoval řemesla, zastával své úřady, staral se sám o sebe a o jiné? Toliko pro to jej jistě nestvořil. Musí tu býti jistě nějaká příčina jiná. A která to je? Slyš ji.

Co bys řekl o dítěti, které by otce svého nectilo, nemilovalo, dobrých příkázání jeho nedbalo? Neřekl bys, že je špatným dítětem? A tím již uznáváš, že otce svého ctíti, milovati, poslouchati, jest *povinností* dítěte. — Člověka ale stvořil Bůh. Čím je tedy jiným, než jeho dítětem? Tu však má k Otci svému nebeskému tytéž povinnosti, které má dítě k otci pozemskému. Člověk má tedy Boha ctíti, milovati, jeho vůli plniti.

Že je tomu tak, to nám povídá již naše svědomí. Ono to je, které člověku, kdykoli udělá něco dobrého nebo zlého, hlásá, že je nad ním bytost vyšší, které je za své skutky zodpověden. Toto svědomí je třeba jen pěstovati, a vyvine se ve ctění, bázeň a milování Boha.

Totéž nám dokazuje i rozum náš. Představ si jen, jak by to na světě vypadalo, kdyby toho poměru mezi člověkem a Bohem nebylo. Co by bylo ze společnosti lidské, když by Boha nectila? Byly by s to udržeti na světě pořádek zákony a bajonety? Kdo by své špatné záměry: krásti, vraždit, cizoložiti, dovedl tajně provésti, ten by se všem lidským zákonům, které mohou trestati jenom ty, které chytí, ale tajných zločinců trestati nemohou, vysmál. Každý by tu pamatoval jenom na sebe. Kdo by byl silnější, potlačoval, ožebračoval by slabší.

Ti by ale opět pomýšleli na to, zbaviti se silnějších. Jed, střelná zbraň by jim tu byly vydatnou pomocí. A tak by to šlo stále. Jak by to však vypadalo, lehce můžeš poznati z dějin, které nám vypravují o dobách, kdy se lidé Boha spustili.

Mohlo by ale lidstvo takto žíti? Tu by bylo hrůzou býti člověkem. A do takových hrozných poměrů že by byl nejvyšší moudrý Bůh člověka stvořil? Než takto jej stvořiti, pak by bylo lépe, jej nestvořiti vůbec. Nebylo by však rouháním proti Bohu, něco takového si vůbec mysliti?

Než, právě proto, že náboženství udržuje pořádek na světě, přišly některé „moudré“ hlavy na nápad, že náboženství vymyslili „mocní“ tohoto světa, aby zotročovali lid. Že si tito „mocní“ mnohdy skutečně přejí, aby lid měl náboženství a jim nekradl, jim neloupil, je nevraždil, přiznávám milerád. Že by ale oni náboženství vymyslili? Tomu nevěřím, a ty, myslím, rovněž nikoli. Kdyby tak továrník chtěl dělníkům prodloužiti pracovní dobu a k tomu ještě jim snížiti mzdu, zajisté by dělníci s něčím takovým spokojeni nebyli a bránili by se. A kdyby i hladem nuceni jsouce, se podvolili, zajisté by s tím nikdy nesouhlasili a s pokolení na pokolení by vypravovali: „Druhdý tak nebývalo; tyto poměry byly zavedeny tenkrát a tenkrát.“ Jak to, že žádný nedovede říci, když by mocní tohoto světa zavedli náboženství, kdy je zavedli? Vždyť přece člověk tak rád hoví hříšným vášním svým, a náboženství je pro tyto vášně uzdou, veliké většině lidí velmi nemilou! Jak to, že by si tuto uzdu nechali tak klidně dáti, že by mlčeli a nevěděli ani, kdy se tak stalo? Jak to, že by si ji ještě zamilovali? Ne. „Mocní“ sice dovedli náboženství, které je člověku vrozeno, zneužiti, ale nikdy je vymysliti.

Či snad je vymyslili kněží? Vzpomeň si jen na to, co jsme si řekli, když jsme mluvili o tom, zda kněží vymyslili Boha. Jako nevymyslili víry v Boha, poněvadž lidé v Boha věřili již dříve, než kněží byli, rovněž tak nevymyslili náboženství. Dříve bylo náboženství, a pak teprve kněží někteří. Že kněží

chtěli a chtějí až dosud pravé náboženství *měníti*, to víme, ale že by je kněží vynalezli, o tom z dějin nevíme ničeho. Na tuto „moudrost“ přišli lidé, kterým se náboženství nelíbí, ne *důkazy*, ale svým *přáním*.

A neříkej mi také, že snad hlásání mravnosti bez Boha udrží na světě pořádek. Dnes se sice někteří pánové touto „moudrostí“ vychloubají a hlásají stále: „Buď mravným, o Boha se nestarej.“ A výsledek? Můžeš jej pozorovati kolem sebe. Čím více se lidé Boha spouštějí, třeba se sebe více o mravnosti s různých míst mluvilo, tím více se šíří zločinnost a špatnost na světě a podává nám tak jasný důkaz, že mravnost bez Boha zmůže, když ne nic, aspoň velmi málo.

Ó! K udržení pořádku na zemi nestačí pouhé zákony lidské; nestačí zákony mravnosti bez Boha. Tu je třeba zákonů jiných, kterých se člověk bojí, i když ho nevidí nikdo. A hle! I o to se Bůh postaral! Je to také zcela přirozeno. Když Bůh člověka stvořil, aby jej ctil, miloval a poslouchal, tu bylo také třeba, by mu pověděl, jak ho má ctíti, milovati, co má dělati, aby ho poslouchal. On mu musil dáti — náboženství. A Bůh také tak učinil. Dal mu je skrze svého Syna, Ježíše Krista, pravého Boha.

Kristus je pravý Bůh.

Dříve než se o této pravdě pustíme v rozhovor, rád bych tě požádal, bys mi přiznal něco, co je tak rozumným a spravedlivým, že, když to nebudeš chtít učiniti dobrovolně, vynutím si to na tobě mocí. A co to je? Slyš to: chci, abys mi dal za pravdu, že ze všech lidí, které kdy země nosila, nebyl Kristus Pán člověkem nejšpatnějším. Chceš mi to přiznati? Tolik je jisto, že tak špatně o něm nesmysleli ani jeho nejzarytější nepřátelé, že i mnozí mezi pohany pokládali jej za proroka nejvýše ctnostného, za muže váženého. V tomto ohledě zahrnoval jej pohanský císař Alexandr velikými chvalami. Ba, co více: on mu přinášel veřejné oběti! Nežádám tedy

od tebe mnoho. Mně to již stačí, když mi priznáš, že nebyl nejhorším člověkem na světě. Přiznáváš mi to? Nuže, pak ale viz, co z toho vyvodím: Pak je Kristus Pán pravý Bůh, a náboženství, které on na svět přinesl, je rovněž pravé. Pak skloň koleno své a klaň se mu. — Slyším tě však již, co mi voláš: Ne tak rychle! Nejen před vítězstvím, ale již před bojem oslavovati vítězství, to přece nejde. Je to přece zvláštní důkaz, tvrditi: „Když Kristus není člověkem na světě nejšpatnějším, pak je Bohem.“ Či nemůže býti mezi největší dokonalostí a největší špatností nějaký střed? — Ano, je takový střed, ale nikdy ne u Krista. — Dokáži ti to hned: Nesnažil se Kristus Pán stále všemožným způsobem, aby jej lidé pokládali za Boha? Zajisté. To bylo stále Jeho úmyslem, k tomu směřovaly všechny Jeho řeči. Co vznešeného mluvil, zázračného konal, těžkého trpěl, to vše se dalo za tímto velikým účelem. Zvláštním způsobem vyznamenal toho, který jej veřejně za Boha prohlásil, jak to učinil Petr. Toho pak, kdo o tom pochyboval, jako Tomáš, opět káral. Vyznal to tomu, který se na to tázal, jako Nathanael. Za Boha se vydával ve svém životě veřejném i soukromém, slovy i skutky, jak to dokazují výčitky, které mu činili jeho nepřátelé slovy: „Poněvadž ty, jsa člověkem, děláš se Bohem.“ Jakou větší, ošklivější, ďábelštější ohavnost mohli bychom najíti, než je tato: nespravedlivým způsobem chtíti platiti za Boha? A viz k tomu ještě, jak! Víím, že již od pradávna také jiní měli zálusk na tuto velikou čest, a že, aby toho dosáhli, používali různých úskoků. Hanno karthaginský naučil s velikou námahou krkavce, vrány, straky a jiné žvatlavé ptáky říkati: „Hanno je bůh.“ A pak je pustil na svobodu, aby všude, kam se rozlétnou, šířili velikou zvěst, že „Hanno je bůh.“ Tiberius, Domitian, Caligula, Diokletian a jiné korunované nestvůry římské dali si jeden chrám a oltáře světiti, druhý kadidlo a oběti přináseti. Pověstný Šalomoun jel na nádherném voze městem, napodobil rachot hromu a křížování blesků, aby byl od občanů ctěn jako bůh Jupiter.

Podobně chtěli různými úskoky platiti za bohy mnozí jiní. Ale konečně chtěli přece jenom všichni platiti za bohy pouze u jednoho národa, na nějaký čas; a byli spokojeni, třebaš kromě nich i jiní bohové byli ctěni. Pouze u Krista shledáváme, že On chtěl platiti za Boha jediného, Boha všech národů: „Jeden je mistr váš, Kristus.“ Podobně také kromě svého každé jiné náboženství zatracoval, každou jinou víru zavrhoval, každou jinou oběť zakazoval a vyjádřil se zřejmě slovy: „Kdo není se mnou, proti mně jest.“ On nechtěl pouze v jednom století, ale po všechny časy, ne pouze v jedné zemi, nýbrž ve všech zemích býti vzýván: „Jdouce do celého světa, kaďte evangelium všemu stvoření.“ Kdo by tedy ještě mohl pochybovati o tom, že, kdyby Kristus v pravdě Bohem nebyl, že by byl tím nejhorším člověkem, který kdy světlo světa spatřil? Tys mi však již na počátku přiznal, že něco takového není pravda. Pak ale nezbývá nic jiného, nežli že je pravým Bohem, kterým se býti pravil a za kterého my jej ctíme. Myslím, že jsem ti tak zcela jasně dokázal, co jsem dokázati chtěl. Byl bych tak krátce u konce se svým důkazem, leč bys mi chtěl opět to, co jsi mi před nedávnem přiznal, upříti a tvrditi s nejzarytějšími nepřáteli jeho to strašlivé rouhání, že Kristus byl nejšpatnějším člověkem na světě. Než i tu nevzdávám se boje a doufám, že jej vybojuji k prospěchu tvému a snad i k tvé radosti.

2. Když by byl Kristus Pán tak velice špatným, jak si ani nikdo nikdy nepředstavil, pak tě prosím, bys mi především řekl, jak je to možno, že se až dosud o něm neví žádný zločin, že se o něm nevypravuje žádná ohavnost. Jeho pýcha, chtěl-li se neprávem vydávati za Boha, byla zajisté velmi veliká. Jak to ale, že nebyla provázena jinými hříchy a ohavnostmi? Neb kdo by to nevěděl, že počátkem všelikého hříchu je pýcha? Z té povstává hrdost, vychloubačství, snaha se blýskati; z ní povstává opovrhování nižšími, pronásledování sobě rovných, nenávisť vyšších; z ní vztek a snaha každou křivdu pomstiti, touha po výdělkářství, netrpělivost v utr-

pení, lehkomyšlnost v urážení, tak že Římané, chtějící vyjádřiti tak mnohé špatnosti svého vládce Tarquinia, nazvali jej: pyšným. Tím mysli, že vyjádřili vše. Jak to, že ze všech těchto nepravostí nebylo lze až dosud na Kristu Pánu ani stínu nalézt, jak to, že byl vždy tak pokorným, chudým, trpělivým, zbožným? A tak nám jej přece líčí nejen evangelisté, kteří by jako Jeho žáci mohli býti pokládáni za stranníky, nýbrž i židovští spisovatelé, jako Filón a Josef Flavius, ba docela i římský místodržitel Lentulus, který, ačkoliv byl pohanem, do Říma o Kristu napsal, že je bytostí nad každého smrtelníka povznesenou.

3. Nevelebí pak všichni jednohlasně svatost Jeho nauky? Kdo by se tedy mohl domýšleti o Jeho životě něčeho bezbožného? Může totiž, nechci toho upírat, mnohou dobrou nauku vynajíti i bezbožník, ale ukaž mi jenom jednoho, kdo by při svých dobrých naučeních neučil zároveň mnohému špatnému? Neučil Sokrates, který byl pokládán za učitele ctnosti, společenství žen? Neschvaloval Lykurg Spartanům i nejohavnější krádež, jen když ji někdo dovedl potají, chytře provést? Neučil Aristoteles, že se mrzácké děti, jako na př. slepé, chromé atd. nemají s láskou vychovávat, ale předhoditi dravé zvěři? A neschvalovali podobně mnozí jiní proslavení mudrcové sebevraždy, pronásledování nepřátel, oplácení urážek, nezřízenou touhu po důstojnostech? Nuže, kterou z těchto nebo podobných špatností vidíš na nauce Kristově? Naopak. On byl prvním, který hlubokým tajemstvím o čistotě, trpělivosti, mírnosti, sebezapírání, lásce, poslušnosti a pokoře učil. A takovouto svatou nauku že by mohl hlásati člověk, který by byl tak špatným? Ze kterých knih by se jí byl mohl naučiti, kdyby ji byl nepřinesl s nebe? Na kterých akademiích, universitách, lyceích se jí naučil? Jak je to možné, že, když této nauce učil, nepoužil nějakého bezbožného, neúčitečného, pošetilého nebo jiného slova, které by více lahodilo uším, než vzdělávalo vůli? Jak je to možné, že této vznešené nauce učil tak, že ji mohl lehce pochopiti každý,

kdežto mudrcové obyčejně myslí, mluví a píší tak, že jim je stěží porozuměti. Jak je to možné, že ta nauka je tak krásná, tak svatá, tak poměrům všech lidí přiměřená, že úžasem naplňuje rozum lidský, když o ní přemýšlí? Myšlenky člověka špatného jsou také špatné. Kristus Pán ale učil pravdám nejvyšším. Nuže přesvědči mě, že byl tak špatným, jak pravíš, a ne spíše svatým? Ne! Tu platí slova sv. Jakuba: „Kdo v řeči nikdy nechybí, je dokonalý člověk.“ Že nějakou chvíli dovede dobře mluvit i pokrytec, to chápu, mluvit však v každé době, na každém místě, o kterémkoli předmětu tak, aby nebylo lze ani slabiky odkrýti, z níž by nevanula největší svatost, to podvodník a lhář nikdy nedovede. To je možné pouze u člověka plného svatosti a pravdy.

4. Co již je století, po která se ta nauka zkoumá? A výsledek? Že se ukázalo, že v ní není lze ani plevy nalézt, že je jako kladivem zkoušený diamant. Čím více byla zkoušena a napadána, tím více vážnosti získávala. U jiných náboženství shledán byl pravý opak. Čím více je učenci studovali, tím méně věřili. Tak tomu bylo u pohanů Anaxagora, Platona, Aristotela, Cicerona, Plutarcha, Porfyria, Plotina, Galena a mnohých a mnohých jiných. Dospěvše totiž zralého věku a seznavše různé vědy, jali se zkoušeti i náboženství své. Čím více je však zkoušeli, tím více si ho, jako nepravého, nevážili a často se mu jako nepravému posmívali. neopovážili se tak z různých ohledů učiniti veřejně, učinili tak alespoň ve svých spisech. A právě to bylo také příčinou, proč chytrý Mahomed ve své sektě každou vědu a čtení zakázal, proč chtěl, aby každý spor se rozhodl mečem, který ve svém koranu za nejlepšího šířitele svého náboženství pokládal. To ale přece nemohlo zabrániti Avicennovi a Averroeoovi, by nedosáhli velké učenosti. A hle! Oba tito velicí učenci maurští svědčili ve svých spisech veřejně, že Mahomed ve svém pošetilém náboženství učil blaženosti, jakou milují zvířata, ale ne nesmrtelné duše, že to není náboženství vhodné pro lidi, ale pro zpustlíky. Je

to příliš velká pravda, že se jiné sekty stěží mohou chlubit v pravdě učeným mužem, který by jim byl ze srdce nakloněn. Co by však bylo možno jediným dechnutím vypočítati pravých učenců v náboženství Kristově! To největšími chválami zahrnovali muži takoví, kteří, jsouce hlubokého rozumu, kromě náboženství, dobře se vyznali ve všech oborech vědy. Nemohu ti zde vypočítávati jména jejich, ale ve větších „Obranách víry,“ jako je u nás na př. Kadeřávkova, najdeš jich vyjmenováno tolik, že by pouze jména jejich vyplnila knihu o sobě. A to jsou pouze nepatrné ukázky. Ovšem, že se najdou i někteří, kteří volají „mezi náboženstvím a vědou je rozpor,“ ale můžeš býti ubezpečen, že z vědy znají příliš málo a náboženství Kristovo takřka nic, že mluví většinou jako slepí o barvách. Nepraví znalci věd a při tom také dobří znalci náboženství Kristova, ti byli pro ně nadšeni, ti v něm viděli původ vyšší, než pozemský. Nyní ale odpověz: Jak by takový muž, který by byl ze všech nejšpatnějším, to dovedl, aby si získal chválu takových mudrců, kteří po celý život svůj nedělali nic jiného, než že o Něm psali, pro Něho pracovali, Jeho kázali? Jim to nestačilo pouze Krista milovati, oni si přáli, aby zrovna tak, jako oni, Jej poznali, milovali, si Ho vážili i všichni lidé. Byl a je rozum těchto učenců tak slabý, aby nedovedli i tu najíti pravdu?

5. A které jiné náboženství se může vykáhati krásnější horlivostí pro rozšíření své, než právě náboženství Kristovo? Ať o tom Skythové, Peršané, Indiáni, Japonci, Negrové mluví a řeknou mi, koho poslali do Evropy, aby nám přinesl zvěst o jejich bozích? Ani jeden z nich se nechtěl namáhati, by proto svou otčinu opustil. Kdežto zase naopak já bych mohl jmenovati těmto národům tak přemnohé a velikomyslné missionáře, kteří tam spěchali a dosud spějí, a to ze žádného jiného ohledu, než aby jim našeho Boha hlásali. A s jakými obtížemi tam jdou! Dobrovolně loučí se se svou vlastí, nedají se zadržeti ani prosbami přátel, ani slzami příbuzných, ani bolestnými vzdechy rodičů. Odříkají se hodností, opouštějí

bohatství. Odvažují se na moře, kde tam mnohá nebezpečnost s mnohých stran jim hrozí. Trpí horkem v krajinách jižních, brzy opět mrazem na chladném severu. Bez peněz, bez průvodce, často bosy, pouštěmi, za hladu a žízně, spěchají k divochům do jejich jeskyň, jim tam slouží, celují je, a za to vše mají mnohdy doma potupy a hany a v cizí zemi mučnickou smrt. A to vše nečiní ze žádného jiného ohledu, nežli aby národům těm zvěstovali Krista. Co o tom soudíš? Dokázal by to člověk, který by byl tak špatným, aby měl pro svou čest tak horlivé služebníky, kteří by pro větší čest a chválu, ne svou, ale Pána svého, tolika strádáním a utrpením šli vstříc? Který člověk by toho dosáhl, by se tolik lidí z lásky k němu nechalo páliť, meči kouskovati, od divé zvěře trhati, tolika skřipci mrzačiti, jako to Kristus Pán dokázal?

6. Poslyš tu velmi krásnou myšlenku. Když král David, aby zachránil svou čest, chtěl chudého Uriáše nechati sprovoditi se světa, viš, co učinil? Vzal útočiště ke lsti: napsal svému veliteli psaní, by jej v bitvě postavil do první řady, kde budou nepřátelé nejčetnější a boj nejprudší, a tam aby jej nechal padnouti. Psaní pak dal Uriášovi, by je osobně veliteli donesl a odevzdal. Dal mu je ale dobře zapečetěné, neboť nikdy nedoufal, že by je ubožák odevzdal, kdyby věděl, neb aspoň tušiti mohl, co v psaní je. Tak ale nejednal Kristus Pán se svými učeníky. On jim dal psaní otevřené. On prohlásil ve svém evangeliu veřejně, že je vydává do nesčetných útrap, pronásledování, kruté smrti: „Já vás posílám jako ovce mezi vlky.“ „Ruce na vás vztáhnou, protiviti se vám budou, vydávající vás do sborův a žalářů, vodíce ku králům a vladařům pro jméno mé.“ „Přijde čas, že každý, kdo vás zabije, domnívati se bude, že tím prokázal službu Bohu.“ „Od samých rodičů, bratří, příbuzných, přátel budete vydáváni před soud, a mnohé z vás zabijí!“

A kdo spočte, kolik lidí vyšlo, aby tento dopis věrně odevzdali? Odevzdali jej vladařům, odevzdali jej prokonsulům, odevzdali jej králům až na jejich

trůny neb, abych jasněji mluvil, oni se nebáli evangelium přinést tam, kde jim nejkrutším utrpením bylo nejen hrozeno, nýbrž kde i skutečně na nich bylo spácháno. A nebyl tu velký div? Jaká to statečnost! Jaká to věrnost! A to vše že by byli udělali pro nějakého člověka špatného? Víím, že i mezi Mohamedány, pohany, kacíři byli někteří, kteří se dali dobrovolně mučiti, než by se svým pošetilým zákonodárcům stali nevěrnými. Byly to ale muky krátké, vytrpěné ve hněvu a ne s úsměvem na rtech. Jak jinak ale tomu bylo u vyznavačů Kristových? Býval druhdy strašlivý způsob mučení lidí, že je hodili do jícnu rozpáleného býka. A tu se zdálo Ciceronovi nemožným, aby se sebe moudřejší člověk v něm mohl radovati. Co se mu však zdálo nemožným, to dokázal biskup Antipas, Eustachius a jeho celá rodina, panna, jménem Pelagia, kteří, místo aby v jícnu býka křičeli, plesali a chvalozpěvy zpívali. Jestliže tu a tam někdo statečně trpěl u jiných sekt, pak to byl nějaký silák, člověk tvrdohlavý, ne ale lidé těla slabého, ne starci, ne ženy, ne děti, jak tomu bylo v nesčetných případech u přívrženců Kristových. Jaké je to dojemné divadlo viděti biskupa Simeona ve stáří 120 let zpívati na kříži! Slyšeti pod ranami plesati dva chlapce Justa a Pastora, dvě útlé děti Víta a Mammu! Slyšeti Eulalii, dívku třináctiletou, ranami celou posetou, volati na tyrana, by dal na ni ihned nasypati sůl, by byla tím chutnějším pokrmem jejímu miláčkovi! Kdo by udělal něco podobného jako Julianus, který máje bolavé nohy a nemohla přijíti v čas na popraviště, od služebníka svého se tam donésti dal; jako Apollonia, která se sama do plamenů vrhla; jako Antonín, který bíle oblečen jsa šel na smrt jako ženich na svatbu. Slibovali jim zlato, statky, důstojnosti, ale s tak malým výsledkem, že biskup Cyprian kata, který jej měl stíti, zrovna před smrtí ustanovil svým dědicem! Těch, kteří trpěli u jiných sekt, je nepatrná hrstka; kdežto počet mučeníků křesťanských jde daleko do millionů.

7. Myslíš si asi: když má náboženství Kristovo

tolik mučeníků, to je důkazem, že mělo také mnoho protivníků; že to je tedy pochybným, komu více věriti, zda těm, kteří z lásky ku Kristu krev svou prolévali, nebo těm, kteří jej jako špatného člověka pronásledovali! Viz však, jak lehce ti tuto námitku vyvrátím. Je pravda, že Kristus Pán měl mnohé pronásledovatele. Nevím však, zda byli četnější pronásledovatelé, či mučeníci. Kdežto jeden pronásledovatel stačil, aby mnoho mučeníků usmrtil, nepotřeboval žádný mučeník míti mnoho pronásledovatelů. Kdo by pak dále nechápal, oč více si je vážiti svědectví těch, kteří pro Krista umřeli, než těch, kteří proti Němu bojovali? By někdo někoho pronásledoval, k tomu stačí nějaký nával krve, nějaká závist, hněv a t. d. Aby však někdo pro druhého dal život za tak velikých bolestí, s tak velikou trpělivostí, k tomu je třeba statečnosti, odhodlanosti, víry! Dovedeš se již rozhodnouti, či svědectví je si více vážiti, zda svědectví jednoho mučeníka, či sta pronásledovatelů? Velká většina mučeníků dále byli lidé, kteří od mladosti žili ve veliké nevinnosti. Byli to lidé moudří, spravedliví, skromní, kterým se pouze jednalo o posvěcení duší jejich, tak že i nepřátelé jejich na nich nic trestuhodného nenalezli, nežli víru. A jací byli jejich pronásledovatelé? Nebyli to lidé většinou prašpatní? Řekneš tedy: „Kristus byl pronásledován.“ Máš pravdu. Ale od koho? Od Nerona, Domitiana, Galeria a podobných mnohých jiných nestvůr a vyvrhelů společnosti lidské. Kdo by tedy byl tak bláhový, že by Krista Pána za špatného člověka pokládal, protože byl od prašpatných lidí pronásledován? Když to vše bystře uvážíš, není to právě nejmocnějším důkazem jeho veliké svatosti?

8. Byli tedy snad pronásledovatelé Kristu dokonce ku prospěchu? Nedá se to upříti, že, když jiná náboženství narazila na mocné protivníky, podléhala a zanikla. Kde se ujímalo náboženství Kristovo více, než právě mezi nepřáteli? Bylo-li nějaké město, které zuřivěji než kterékoli jiné křesťanské jméno pronásledovalo, pak to byl Řím. On se nespokojil pouze tím, že krví křesťanů napájel půdu svých

cirků, masem jejich sytil jícny dravých zvířat, on vysílal své místodržitele do Afriky, Asie, aby je vyhledávali, odsuzovali, usmrcovali. A čeho dosáhl? Musil konečně udělati místo těm, které tak krvavě pronásledoval Řím a celá jeho říše se stala křesťanskou. Jak by tohohle mohl docíliti nejšpatnější člověk na světě? A k tomu ještě, jak toho docílil?! Snad zbraní, vojskem? Nikoliv. On k tomu použil 12 bosých, chudých, neučených, opovrhovaných rybářů, kteří k tomu všemu byli ještě Židé, t. j. patřili k národu nejopovrženějšímu a nejnenáviděnějšímu na světě. A těmi odňal Římu panství, těmi přemohl nepřátele, zkrotl barbary, pokořil pýchu učených. Římský senát vřadil Alexandra Velikého do počtu svých bohů. A proč? Poněvadž mysli, že to není možno, aby byl obyčejným člověkem ten, který během dvanácti let tak mnohé díly světa si podmanil. Alexander si je ale podmanil, dokud byl na živu, pánem mnohých pokladů, vládcem mnohých národů. Kristus si je ale podmanil po své potupné smrti na kříži, bez peněz, beze zbraně. Je to ještě možno, aby se někdo našel, kdo by se mu neklaněl jako člověku božskému, nýbrž jako nejšpatnějšího člověka odsuzoval?

9. Může konečně býti nejšpatnějším člověkem na světě ten, před jehož jménem se celá příroda třese, jemuž se živlové úctyplně podrobují? Kdo tě vyzval, slunce na nebi, abys ve smutek zahalilo tvář svou a oplakávalo tak smrt Ukřižovaného, když by Ukřižovaný byl lhářský bůh? Tu bys se naopak mělo radovati, a ne lkáti! Kdo vás k tomu přiměl, ó skály, abyste pukaly, hrobové, abyste se otvírali? To je krásný vděk k vašemu Stvořiteli, když lkáte nad smrtí toho, který byl horším ďábla, poněvadž se nechtěl pouze vedle Boha na trůn posaditi, ale toliko sám chtěl býti Bohem? Jak je to možno, že při pouhém vzývání Jeho jména tolik němých mluví, tolik chromých chodí, tolik slepých vidí, ba i mrtví k novému životu se probouzejí? „Kterak může člověk hříšník ty divy činiti?“ Tak tázali se druhdy fariseové, a tak táži se i já tebe, příteli? Či mohly by se skutky státi vzýváním jména nějakého daremného

člověka? Kdo by mohl býti tak pošetilým? Ne! Rozumný člověk tu nemůže jinak, než zvolati z hloubi srdce: „Kristus, k vůli němuž toto vše se dalo, je Bůh.“ Tak jako rozumný muž zajisté voláš i ty. A to mi již stačí. Přišli jsme však k zázrakům. A tu je třeba, abychom se o nich rozhovořili poněkud déle.

Co je zázrak?

Někteří lidé mají ve zvyku psáti anonymní dopisy. V nich něco tvrdí, ale nepodepíší se. Tím také dávají na jevo, že to, co tvrdí, dokázati nechtějí. Kristus Pán však, že je Bohem a náboženství Jeho pravé, potvrdil vlastním podpisem a pečetí, svými zázraky.

Co je zázrak? Slyšíš-li mluvití dítko, které má neobyčejné vlohy, nad svůj věk vyvinutou moudrost, praviš: „To je zázračné dítě.“ Chceš tím říci, že na něm pozoruješ něco zvláštního, překvapujícího. Myslíš tedy slovem „zázračný“: „divím se, žasnu.“ Tak žasl mnohý, když viděl po vynalezení parního stroje pohybovati se řadu vozů s těžkým nákladem po dráze „samu od sebe.“ Pro něho to byl hotový zázrak. Ve skutečnosti však tomu nebylo tak. Působila tu síla páry, tedy síla pozemská, přírodní.

Zázrakem rozumíme něco jiného. Rozumíme jím skutek, který silami pozemskými, přirozenými státi se nemůže, nýbrž děje se působením sil vyšších, nadpřirozených, mocí Boží. Když lékař vyhojí člověka, který trpěl očním bělmem, pak to není žádný zázrak. Něco takového je dle přirozených zákonů možno. Když ale slepý od narození pouhým slovem neb omytím vodou náhle prohlédne, pak to je něco, co se přirozenými silami státi nemohlo. Něco takového mohl učiniti pouze ten, kdo přírodě poroučí, tedy Bůh, neb ten, komu Bůh k tomu dal moc. A takový skutek nazýváme zázrakem.

Je zázrak možný?

Najdou se lidé, kteří odpovídají: ne. Jednají ale obyčejně tak, jako by jednal soudce, který by beze všech důvodů a bez výsledku odsoudil někoho do vězení. Co bys ale o takovém soudci řekl? Ne-nazval bys ho nespravedlivým soudcem? Dle toho suď, co třeba říci o těch, kteří říkají: „Zázraky jsou samé podvody a povídačky;“ když se jich však někdo zeptá, proč tak soudí, nedovedou nejen odpovědět, ale ani nevědí, co zázrak jest. Vidím na tobě, že s takovýmto jednáním nesouhlasíš a že, dříve než se rozhodneš pro možnost či nemožnost zázraků, uznáváš za nutné uvážiti vše svým vlastním rozumem. Učiňme tedy tak.

Dokázali jsme si již, že je Bůh. A Bůh to také je, který celý svět, tento velkolepý stroj, sestavil a do pohybu uvedl. Tu mi ale přece přiznáš, že by to nesvědčilo o veliké obratnosti vynálezce, který by dovedl sice stroj sestaviti, ale ne jej řídit. Bylo by to ale možno, aby nejvyšší moudrý a všemohoucí Bůh, stvořiv celý svět, si veškerý vliv na něj pustil z rukou tak, aby nemohl od obyčejných zákonů, které mu dal, pro ten neb onen případ učiniti výjimku? A právě taková výjimka od pravidelných zákonů je zázrak. Král, který dá zákony svému lidu, může přece učiniti tu a tam od zákonů těch výjimku. Bůh však by již takové moci míti neměl? Či snad si myslíš, že je Bůh jako nějaký řiditel továrny, jenž srdce nemá, jenž nepopřeje sluchu nářkům svých dělníků, prosí-li ho, aby pro ten neb onen případ povolil výjimku od pravidelného řádu továrního? Kdybys tak soudil, pak bys o Bohu a jeho svrchované dobrotě a všemohoucnosti měl věru divný pojem! Bůh přece stvořil celý svět. A je zázrak něco těžšího, než stvořiti celý svět z ničeho?

Že se někomu zdá zázrak nemožným, je to nějakým důkazem, že by skutečně byl nemožným? Ukáži ti nemoudrost tohoto smýšlení na příkladě. Jistý missionář těšil se veliké vážnosti a důvěře u indického jednoho knížete. Kdysi vyprávěl mu,

že v Evropě ztuhne někdy voda tak, že se po ní choditi může. Tu ale tento moudrý kníže prohlásil, že něco takového je rozhodně nemožno, že se to protiví přirozenosti vody. Viděl totiž ve svém teplém podnebí vždy jen vodu, nikdy ale led a sníh, a myslil zcela určitě, že byl obelhán a klamán. Missionář také od toho okamžiku u něho ztratil všechnu důvěru.

Podobně jedná mnohý nevěrec. Lpí tvrdošijně na tom, co smysly svými hmatati může, a dále nechce přiznati nic. Příčina toho je však dvojí: Buď nevěří vůbec v Boha, což je bláznovství, jak jsme si již dokázali, neb zlá vůle, a tu je nemožno přesvědčiti o pravdě i nejpatrnější.

Že ale zázrak možný je, nejlépe patrné z toho, že se zázraky nejen dály, ale dějí i dosud. Tak na př.: Zázrak se děje v Neapoli na krvi sv. Januaria, biskupa beneventského, jenž kolem r. 305 v Puteoli u Neapole byl umučen. Zázrak ten opakuje se každoročně po třikráte a to v první neděli květnou po celou oktávu „Přenesení těla sv. Januaria“, v září po celou oktávu svátku téhož světce, a v prosinci, kdy se koná památka zachránění Neapole, jež se stalo na přímlovu svatého patrona neapolského. Děje se pak takto:

Tělo sv. Januaria odpočívá v kapli, která je přistavěna k arcibiskupskému chrámu; hlava pak a dvě skleněné láhvičky, krví sv. Januaria naplněné, uschovávají se v klenotnici. Dno láhviček, zátkami pevně uzavřených, pokrývá ztuhlá, škráloupu podobná, krev mučnickova. Obě pak láhvičky zadělány jsou v jediné nádobě skleněné, rovněž pevně uzavřené, tak že přístupu k láhvičkám není, a že podvod a klam není možný. Láhvičky a nádoba jsou bezbarevné a úplně průhledné. Nádoba s láhvičkami v tu dobu, kdy se zázrak stává, chová se přes noc v kapli u hlavního oltáře ve zdi pod zámkem dvěma klíči zavřeným; jeden klíč má arcibiskup, druhý nejváženější šlechtic města Neapole. Před sedmou hodinou ranní schází se v kapli množství lidu, mezi nimi mnoho cestujících. O sedmé hodině otevrou zástupce arcibiskupův a šlechtic nekněz schránku.

Přesvědčivše se o neporušenosti jak schránky, tak nádoby, vyndávají před četnými svědky nádobu ze schránky, a kněz ji nese za průvodu k oltáři, na kterém je položena hlava sv. Januaria. Kněz se tu obrací k lidu, ukazuje nádobu a volá: E duro t. j. krev je tuhá. Okolo stojící se o tom přesvědčují. Na to se lid s knězem modlí, aby Bůh na přímluvu sv. Januaria učinil zázrak. Svědkové u oltáře kolem stojící patrně vidí, že kněz, maje v ruku nádobu, jenom se nad ní modlí, nic jiného nedělaje. Po modlitbě dotkne se nádobou hlavy sv. Januaria, a zázrak nastává. Z tuhého škráloupu se udělá tekutina, která obě lahvičky naplní a vře jako živá. I obrátí se kněz opět k lidu, jenž spatřiv zázračnou proměnu, s jásotem zpívá: „Te Deum t. j. Bože chválíme Tebe.“ Mnozí a mnozí jsou tu hluboce dojati a radostí roní bohaté slzy. Přemnozí pak jinověrci, vidouce zázrak ten, vracejí se k víře katolické. Na večer se nádoba veřejně a pečlivě uzavře, a krev přes noc opět ztuhne. V dobách svrchu naznačených se zázrak opakuje.

A učenci? Mnozí lučebníci, přírodopytci, professoři, filosofové a jiní, věřící i nevěřící, zkoumali zázrak ten bedlivě. A co uznali? Že při zázraku tom není podvodu a klamu, a že žádným přirozeným způsobem ho nelze vysvětliti. Je to tedy děj nadpřirozený, pravý zázrak.

Přemnohé zázraky dějí se dále v Lourdech. Pravdivost jejich potvrzuje celá řada lékařů. Možno se o nich dočísti ve knize „Panna Maria lúrdská,“ sepsané od Jindřicha Lasserre. Tento sám zázračně uzdravený muž, druhdy nevěrec, nabízí 15.000 franků tomu, kdo by dokázal nepravost některého ze zázraků ve knize jeho vypravovaných, nebo provedl důkaz, že zázraky ty dají se vysvětliti přirozeně. Tato cena uložena jest u M. Turgeta, Rue de Hanovre č. 6 v Paříži. Dosud se však o ni nepřihlásil nikdo.

Ze zázraků těch slyš aspoň jeden:

Chudý nádenník v Lourdech, Jean Bouhohorts, měl chlapečka jménem Justin, který byl od narození

chromý a dlouhou horečkou celý vyschlý. Přes pečlivé ošetřování lékaře, pana Peyruse, blížil se poslední své hodince. Oči jeho byly ve sloup obráceny, dechu jeho nebylo již slyšeti; všechny údy byly bez pohnutí, jako mrtvé. Sousedka zhotovovala již pro chlapečka rubáš. „Již je mrtev“, pravil tu otec. — „Není ještě mrtev,“ zvolala prudce matka a vzala dítě, zaobalila je zástěrou a běžela k zázračnému prameni lúrdskému. Tam poznamenala je křížem a ponořila až po krk do ledové vody. Bylo to v zimě dne 4 března 1858 kolem páté hodiny odpolední. U pramenu bylo několik set lidí. Někteří, vidouce, co žena činí, volali: „Což chcete dítěto své usmrtiti? Zblázněla se.“ Matka ale všeho toho nedbajíc, držela nemocné dítkou celou čtvrt hodiny v mrazivé vodě a modlila se k Marii Panně. Pak dítěto vytáhla, zaobalila je, běžela s ním domů a položila je do kolébky. Každý soudil, že je mrtvé. — Chlapec však počal po krátké době dýchat a usnul. Druhého dne, kdy chlapec ještě spal, odešli otec i matka do práce. — Když se pak za nějakou dobu matka vrátila, byl druhdy chromý a již umírající Justin s kolébky dole, zcela dobře chodil a byl *úplně zdrav*.

Tuto událost zkoumala komisse, sestávající z lékařů dr. Vergesa, dr. Dozousa, dr. Peyruse po dvakráte a uznala, že dítěto by v mrazivé vodě za čtvrt hodiny nutně bylo musilo zemřítí. Že však přece zůstalo na živu a při tom tak rychle se nejen uzdravilo, ale jsouc chromé již od narození, najednou zcela dobře chodilo zpříma, to že se nemohlo státi nijakým způsobem přirozeným, ale zázračným.

Jak patrně, dějí se zázraky i dnes. Jsou tedy možné, a mohl je dělati i Kristus Pán.

Zázraky Kristovy jsou věrohodné.

Zázraky Krista Pána nám zaznamenali evangelisté. Mluvili pravdu nebo lhali? Proč by byli lhali? Když někdo lže, pak lže obvykle buď z bázně před

nějakým zlem nebo z touhy po nějakém dobru. A evangelisté? Po jakém zlu toužili, kterého zla se báli, když opouštěli bohatství a vyhledávali chudobu, zábavy si ošklivili a utrpením šli vstříc; když přízní lidskou opovrhovali a z pronásledování se radovali? A která bázeň, byť to i byla bázeň před násilnou smrtí, by byla s to zastrašiti jejich péro, aby se snížili k nějaké lži, když oni, aby stvrdili, že vše, co napsali, je pravda, tak ochotně a statečně mučenickou smrt podstoupili?

Ba evangelisté, kdyby byli i chtěli, těch zázraků vymysleti nebyli s to. Neb kdo oni byli? Nebyli to lidé nevzdělaní? Jak by tedy byli mohli, kdyby i lháti chtěli, vymysleti je tak dovedně.

Mahomed, který byl rovněž beze všeho vědeckého vzdělání, chtěl skutečně vymysleti zázraky. Než, co tu nesmyslů?! A nejinak by se stalo evangelistům, kdyby se odvážili lháti i oni. Řikává se: jaký pán, takový krám. Dle vzdělání a schopností člověka vypadá také jeho dílo. Jak by ale bylo možno, že by tak prostí lidé, jakými přece evangelisté byli, dovedli vymysleti něco tak dokonalého? Vždyť přece již po devatenáct set let o zázracích Krista Pána rozumovalo, a dosud rozumuje tolik hlav! A bylo lze na nich odkryti něco podobného?

A kdyby i evangelisté dovedli tak dokonale lháti, nepřišlo by to bylo ihned na jevo?

Vynikající politikové mají sic mnohé přátele, ale také mnoho nepřátel. A tu si představ, že by přítel některého takového politika lživě jej vychvaloval. Nenašel by se nikdo, kdo by na to ukázal ihned jako na lež? Ach, co by se tu pozvedlo hlasů, které by takové lži postavily do jasného světla! Tak měl také Kristus své přátele a své nepřátele. Jak je to možné, táži se, že proti evangeliím, která šla z ruky do ruky, nepropukl žádný odpor, byla-li vymyšlena? Protože nepřátelé Kristovi dobře věděli, že by si darmo škodili, kdyby chtěli vyvracet pravdy, o kterých byli nejen všichni, kteří Krista znali, ale i oni sami přesvědčeni.

Tolik je jisto, že nepřátelé pozorovali každý

krok Kristův, každý Jeho skutek. Veškerá snaha jejich směřovala k tomu, aby odvrátili od Něho lid. Ten ale v Něho věřil hlavně pro Jeho zázraky. Proto také židovští velekněží, fariseové, zákonníci, kteří byli Jeho nepřáteli, věnovali zvláštní pozornost zázrakům Kristovým. Jakou radost by jim to bylo způsobilo kdyby byli mohli říci: „To je podvod.“ — A oni? Nedovedli Mu vytýkati nic jiného, než, že buďto koná zázraky v sobotu, tedy dle názoru jejich v zakázaný den, nebo že je koná pomocí ďábla. A když Kristus Pán tyto námitky odbyl, co konali? Mlčeli a soptili vztekem. Nevěděli si rady. A myslíš, že oni byli nějakí hloupí lidé kteří by i dobře nastrojeného podvodu nedovedli odkrýti? Oni to právě přece byli kteří veškerou tehdejší učenost měli v rukou a na Krista se mrzeli proto, že nevyšel z jejich škol a neučil s jejich svolením. Není to zvláštní, že přes vše nepřátelství, přes svou vtipnost a učenost nedovedli na zázracích Kristových nejen žádného podvodu nalézt, ale že je za zázraky sami uznávali? Je to vysvětlitelno jinak, než že zázraky Kristovy byly pravé?

A nyní si vzpomeň na Renana a jiné „moudré“ hlavy, které jsi třeba četl. Vyhlašují do světa, že zázraky Kristovy jsou pouhé bajky. Kdyby někteří z těch židů, kteří po vzkříšení Lazara se sešli v radu a si pravili: „Co učiníme, neb ten člověk činí mnohé divy? Necháme-li ho tak, všichni uvěří v něho,“ dnes z mrtvých vstal a četl Renana, pak by se chytil za hlavu a zvolal: „Buďto jsem blázen já, nebo je on blázen.“ Přece jsem při tom byl, když Kristus slepému od narození zrak navrátil, Lazara vzkřísil, 5000 lidí pěti chleby a dvěma rybičkama nasýtil! A on mi tu bude chtít namlouvat, že to je výmysl nebo podvod!“ A neuráží Renan skutečně svého čtenáře, když na něm chce, aby byl tak pošetilým a věřil mu, že nasycení 5000 mužů nebylo žádným zázrakem, nýbrž že apoštolové měli chléb skrytý ve trávě? Bylo by těch 5000 mužů skutečně tak, upřímně řečeno, hloupých, aby toho nezpozorovali? Kdyby tomu bylo v pravdě tak,

pak by pošetilost těch lidí byla zázrakem zajisté větším, než zázračné rozmnožení chleba! Renan chce aby se mu věřilo, že Kristus, který byl bičován, trním korunován, na kříž přibit, kopím proboden a do zapečetěného hrobu položen, byl jen zdánlivě mrtvým. Není již toto tvrzení nerozumným? A kdyby i bylo pravdivým, pak by oněch 100 liber voňavé masti, které do hrobu Kristova vloženy byly, Jěj bylo jistě usmrtilo. Vždyť zemřeli lidé následkem vůně několika voskových květín, které měli ve své ložnici! Pak by tedy dle samého Renana stal se nový zázrak v hrobě, když by Kristus následkem tak veliké vůně v tak malém hrobě nezemřel, ač dle přirozených zákonů umírají lidé vůní mnohem menší v prostornějších světnicích! Nebylo by hanba rozumnému člověku takové „moudrosti“ Renanově sednouti na lep? Než tak to je. Takové věci se čtou jako nějaký román, že ale také jako pravý román jsou smyšlené, kdo se o to stará? Vždyť je to tištěné a tedy — pravdivé.

Připadá mi tu na mysl skutečná událost. Ve vesnici R. v Podkrkonoších sedělo v hostinci několik sousedů při pivě a bavilo se hovorem o ředění piva vodou. Jeden z nich vypravoval. Byl jsem ještě rolníkem ve vesnici S. Scházeli jsme se u hostinského, který nám byl rovněž velmi podezřelý, že přilévá vodu do piva. Vyslovili jsme před hostinským své podezření o vodě. On se však vymlouval, že u něho něco takového vůbec není možno, poněvadž při čepování piva používá tlakostroje. Abychom se o tom přesvědčili, vedl nás i do sklepa. Já však jsem si nelenoval, ale spěchal jsem nenápadně domů, vzal nádobu řezanky a vsypal ji do studnice hostinského. Pijeme dále. Netrvalo dlouho, a hostinský nám přinesl pivo s řezankou. A tak jsem ho usvědčil, že do sudu přece přiléval vodu. Všichni tomu věřili. Že by řezanka v sudě, kdyby tam s vodou i přilita byla, plavala na pivě, kdežto roura tlakostroje sahá až na dno, že by řezanka malými otvory roury tlakostroje ani neprošla a že by byl hostinský, kdyby přece přiléval, vodu

musil přilévati teprve do sklenic, na to nepřišel žádný.

A tak tomu je se zázraky a jinými pravdami náboženskými. Mnohý čte nebo slyší všelijakou „moudrost“ protináboženskou a věří všemu. Aby svým vlastním rozumem nemoudrost takové „moudrosti“ odkryl, ho nenapadne.

Či snad bys chtěl opět učiniti pravý opak a říci: „I jiní zakladatelé náboženství konali zázraky“? Odpověď na tuto námitku je lehká. Najdou se peníze padělané, diamanty nepravé. Jako se ale snadno padělaný peníz a nepravý diamant člověkem, který věci poněkud rozumí, snadno rozezná od pravého, tak tomu je i se zázraky. Ukáži ti to na příkladě: Mohamedáni vypravují o Mohamedovi také zázrak. Rozdělil prý měsíc na dva díly, poručil mu, aby prošel rukávy jeho kabátu a pak jej opět spojil. — Nejsou takové pošetilosti směšny?

Nikoli! Zázraky Kristovy jsou pravé. Těmi dokázal Kristus Pán, že je pravý Bůh, náboženství pak, které hlásal, že je vůle Boží, kterou se v životě všichni řídití mají.

Jsou všechna náboženství stejně dobrá?

Tato slova: „všechna náboženství jsou stejně dobrá“ mají smysl asi tento: Málo na tom sejde, je-li člověk pohanem, židem, mohamedánem, protestantem, starokatolíkem či katolíkem, jen když je pořádně živ, není-liž pravda?

Tvrdíš-li tak i ty, příteli, pak, prosím, bys mi zodpověděl následující otázky:

Neodporují si různá náboženství, která na světě byla a jsou, ve všem, co má člověk věřiti a konati, aby se Bohu líbil. Tu přece mohu směle říci, že jedno tvrdí pravý opak druhého, jak nám to jejich zakladatelé, jejich články víry hlásají. Kdyby si neodporovala, pak by to nebyla různá náboženství, ale náboženství jedno. Jsou-li ale tato náboženství vespolek tak protivná, jak je to možno, aby Bohu

byla stejně milá? Jak je to možno, by Mu to bylo jedno, zda se klaní křesťan Jemu, pravému Bohu, nebo zda Egypťané místo Něho ctí krokodily, kočky, býky, Peršané oheň atd.? Jak je to možno, by Mu bylo stejně milým, když Féníčané oběťují Molochovi nevinné dívky, když Mexičané na důkaz úcty ke svým bůžkům vyřezávají tisícům lidí srdce, nebo když si to jiní oškliví a něco takového jako modloslužbu zavrhnou? Pak by ale Bůh schvaloval vraždy, podvody, lži v hlavách pokazených lidí atd. Je to možné? Odpověz jen! — Mlčíš?

Snad mi tedy zodpovíš otázku druhou? Dokázali jsme si již, že Kristus je pravý Bůh, který se stal člověkem, aby nám zvěstoval vůli Boží. Tu bych ale rád věděl, když dle tebe se může člověk Bohu líbiti, ať již je kteréhokoli náboženství, proč vůbec Kristus Pán sestoupil na zemi, aby hledal, co bylo zahynulo? Proč dával apoštolům ten zbytečný rozkaz: „Jdouce do celého světa, učte všechny národy“? Proč byli apoštolové tak pošetilí, že se, aby jej vyplnili, vydávali v tolikerá nebezpečství, utrpení a smrt? Aby židy a pohany, jak jim to Kristus Pán rozkázal, obraceli na Jeho víru? Kdyby byla všechna náboženství stejně dobrá, nebyla by to zbytečná práce? Nemohli raději sami sebe ušetřit a nechat židy a pohany, čím byli, když by ve kterémkoli náboženství mohli dojít spásy? Nebyli by pak ti millionové svatých mučníků největšími pošetilci, že pro Krista krev svou prolévali? Vždyť by byli, kdyby i Krista byli proklínali a bůžkům kadidlo obětovali, přece došli spásy, aspoň dle tebe, který všem lidem kteréhokoli náboženství nebe otvíráš! Nepoznáváš tu však pošetilstvo svého tvrzení? Mlčíš opět?

Než ještě něco: Kristus Pán řekl: „Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude; kdo neuvěří, již je zatracen.“ A těmi slovy, jak všichni uznávají, míní, že bude spasen ten, kdo uvěří v Něho. Když by ale i ten, kdo vlastní vinou v Něho neuvěří, a pokřtěn by nebyl, mohl býti stejně lehce spasen, pak by byl

Kristus Pán lhal. Nebylo by to však rouháním, vinití Boha ze lži? — Mlčíš zase.

To mi však již stačí, abych poznal, že těmito třemi otázkami jsi vyvrácen. Tu slyš ale mne. Víš, kdo na tuto lacinou moudrost, že všechna náboženství jsou stejně dobrá, přišel? Přišli na ni lidé takoví, kteří se o náboženství vůbec nestarají, kterým je líno přemýšletí o Bohu, náboženství a všech vyšších věcech. Jejich bohem je pohodlí. Ptej se však lenocha, proč nepracuje; nějakou omluvu si najde vždy. A tak také lenoch duševní. Jemu je nejmilejší sklenice piva nebo něco podobného — a Bůh? I „u toho jsou všechna náboženství stejně dobrá, jen když je člověk poctivě živ.“ A tím poctivcem myslí sebe. Neradil bych ti však, bys mu příliš „lezl“ do svědomí. Tu bys třeba viděl, že to s jeho poctivostí tak krásně nevypadá a že nezachovává příkázání žádného náboženství.

Máš skutečně také dobře, abychom se vrátili k věci, že se poddáváš. Právě náboženství musí dáno býti lidem od Boha. A Bůh je nezměnitelný, stále tentýž. Bylo by to tedy možno, aby to, co si u jedněch jako hřích oškliví, u druhých v tom měl zalíbení? Tak o Bohu nesoudí ani pohan, měl bys tak souditi ty?

Jaký je ale důsledek této naší úvahy? Že Bůh mohl lidem dáti náboženství pouze jedno. A on také tak učinil, nehledíme-li na Mojžíše, který byl pouze přípravou na Krista, skrze Krista Pána. A proto: „jen jedno náboženství může býti pravé, v pravdě od Boha, — a tím je náboženství Kristovo.“

O církvi.

Kristus Pán tedy zvěstoval lidem vůli Boží, dal jim náboženství. Kterým však lidem? Jednalo se Mu pouze o těch několik posluchačů, kteří Ho viděli a slyšeli? Zdravý rozum ti sám řekne, že chtěl, aby všichni lidé všech věků až do skonání světa tuto vůli Boží znali. K tomu však bylo zapotřebí, by i po

jeho odchodu k Otci někdo tuto vůli Boží lidem hlásal, aby tedy byli

a) hlasatelé čili učitelé této nebeské pravdy.

Učitel pak má učit jiné. Bylo tedy opět třeba,

b) by bylo vždy dosti těch, kteří by tuto pravdu slyšeli a jí věřili.

Za tou příčinou založil Kristus Pán společnost, ve které by jedni Jeho nebeskou pravdu hlásali, jiní ji slyšeli a jí věřili. Tuto společnost jmenujeme „církev“. Že Kristus Pán církev skutečně založil, potvrzuje evangelium, pravíc: „Vzdělám církev svou.“ Dej však pozor. Kristus nepraví: „vzdělám církev své“, ale „vzdělám církev svou“. Založil tedy pouze jednu církev a ne církev mnohé. Pravé náboženství je jen jedno. Pravá církev je také jedna. Pravé náboženství tedy z tak mnohých náboženských společností, které dnes na světě jsou, může mít pouze jedna církev. Která to ale je? Můžeme ji poznati? Zajisté. Neb kdyby se byl Kristus Pán o to nepostaral, pak by byl s lidmi jednal jako onen otec, jenž odkázal třem svým synům tři prsteny, jeden pravý, dva padělané; žádný ze synů však nevěděl, který z nich obdržel prsten pravý. Kdyby byl Kristus Pán jednal tak i s námi, bylo by nám pravé jeho náboženství platno zrovna tolik, jako by bylo platno věřiteli věděti, že mu nějaký Svoboda dluhuje peníze, když by nevěděl, který z tak mnohých Svobodů, kteří dnes na světě jsou, to je.

Nikoliv! O to se Kristus Pán rozhodně postaral, abychom jeho pravou církev poznati mohli.

Pravou církví Kristovou je pouze církev katolická.

V pravdě! Jako lze každému, kdo jen má dobrou vůli a je ochoten přemýšleti buď sám neb dáti se od jiného poučiti, rozeznati pravý peníz od padělaného, tak je možno také každému již pouhým rozumem rozeznati pravou církev Kristovu od nepravých.

1. Aby někdo mohl peníz padělati, k tomu ne-

vyhnutelně potřebuje vzor, peníz původní, pravý. Pravý peníz již musí býti ražen, a pak teprve může povstati padělek. Tak také nepravé církve mohly povstati teprve tenkrát, když již měly vzor, církev pravou. Pravá církev musí rozhodně býti starší nepravých. Poněvadž pak Kristus Pán to je, který pravou církev založil, musí také pravá církev skutečně trvati od dob Kristových. Která ale církev to je? Je to církev katolická. Neb o ní nepřátelé její nemohou vyjádřiti se jinak, než že od Krista Pána stále trvá. Kdy však povstaly jiné „církve“? Víme o všech, že povstaly teprve v pozdějších stoletích po Kristu. Husitské povstaly ve století patnáctém, evangelické ve století šestnáctém. starokatolická pak teprve ve století devatenáctém. Suď nyní sám, která z nich je padělkem? Mladší nebo starší?

2. Pravá církev rozhodně musí míti za zakladatele Krista Pána. Kterou založil on, ta je pravá, kterou on nezaložil, ta je nepravá. Tolik však opět je jisto, že od Krista je založena pouze církev katolická. Kdo naopak založil „církve“ jiné? Jedny různí husitští kněží, druhé Luther, Zwingli, Kalvín, Jindřich VIII., a nejnovější — zrovna jako druhdy — různí odpadlí kněží. Katolická církev je tedy založena od Krista, pravého Boha, ostatní od pouhých lidí. — Která z nich je pravá?

3. A jací lidé ti zakladatelé většinou byli a jsou! Kristus Pán o Sobě vším právem zvolal: „Kdo z vás může vinit mne ze hříchu?“ Mohli a mohou o sobě tak zvolati zakladatelé církví jiných? Právě naopak. Jedni z nich, jako Luther, byli opilci a sprostí ve slově i písmě, že by se za to jen poněkud slušný člověk styděl; druzí, jako Zwingli, Kalvín, Jindřich VIII., byli nemravové nejhrubšího zrna, ba byli i vrahy, třetí, jako Döllinger, duchovní zakladatel starokatolicismu v Německu, plní pýchy. Chtěl-li bys pak znáti „svatost“ těchto lidí poněkud lépe, čti kterýkoli nestranný dějepis. Jsem však přesvědčen, že již na základě těchto několika pravd můžeš lehce rozsouditi, která církev je pravá: zda ta, kterou

hlásal Kristus, nejvýš *svatý*, nebo lidé více méně *špatní*.

4. Než třeba již byli tito zakladatelé nových „církví“ lidé jacíkoli, vedli a vedou svými náboženstvími lidi k Bohu? Tolik je jisto, že Kristus Pán Svým pravým náboženstvím odvrátil lidi od hříchu ku ctnosti. Rovněž i první křesťané řídili se slovy Písma sv.: „Svatí buďte, nebo i já svatým jsem.“ Byli takřka sami svatí, že i nepřátelé je v tomto ohledu ctili. A tak vede náboženství katolické až dosud k svatosti každého, kdo se jím jen řídí. Vedla a vedou jiná náboženství v pravdě k Bohu? Nemluvě již o Adamitech, kteří chodili celí nazí a přemnohé nemravnosti nejhrubšího zrna páchali, vypravuje nám Palacký o sektách za dob husitských v Čechách, které „mnohé škody činily ukrutným vražděním a pleněním.“ Rukopis vyšehradský vypravuje o socialistické sektě na Táboře: „beze vši milosti mordovali sú lidi ukrutně.“ A vedlo snad učení protestantské k životu mravnému a ctnostnému? Stávali se jím lidé lepšími? Uvádím ti tu pouze svědectví muže na slovo vzatého a souvěkého, Erasma Rotterdamského, jenž píše: „Jak se mám přesvědčiti, že tito lidé (t. j. protestanté) jsou od Ducha Sv., ježto jejich mravy tak velice se od Jeho učení vzdalují. Jindy (t. j. v církvi katolické) činilo evangelium z divokých tiché, z nepokojných pokojné, z pomluvačů laskavé, ale tito novotáři jsou jako vzteklí, podvodem přivlastňují sobě cizí statky, dělají všude nepokoje a na cti utrhnají i svým vlastním dobrodincům.“ A sám Luther si mnohdy naříká, že učním jeho se lid lepším nestává, píšeť přívrženci svému Mustovi takto: „Svět veškeren je ďábelský, a lidé samými ďábly se stali;“ a opět: „Svět den ode dne se horší a pořád špatnějším se stává. Lidé jsou mstivější, lakomější, necitelnější a odbojnější, slovem daleko horší, než za času papežství.“ Co ale mohl očekávati jiného, když krádeže a loupeže schvaloval a učil, že víra bez skutků lidi spasí, t. j. že na skutech nesejde, jsou-li dobré čili nic, jen když člověk věří? „Po ovoci jejich poznáte je.“ Mohly

by ale „církve“, které takovéto „ovoce“ nesly, býti pravými?

5. Jak jsme si již častěji řekli, zvěstoval lidem Kristus Pán vůli Boží. Vyvolil si dvanácte apoštolů a poslal je tuto vůli hlásat celému světu. „Jako mne poslal Otec, i já posílám vás.“ „Jdouce do celého světa, učte všechny národy.“ Tuto pravdu měli zvědět lidé všech věků až do skonání světa. Pak jim ji ale také někdo musil zvěstovati. Měli to býti apoštolové? Měli ji ti hlásati až do skonání světa? Oni přece byli lidé smrtelní a skutečně zemřeli. Musil se tedy Ježíš Kristus postarati, aby nějakým způsobem apoštolové zůstali na vždy. Jak to učinil? Inu tak, že jako poslal apoštoly, dal opět apoštolům moc posílati jiné. Tak to také apoštolové skutečně konali. Kamkoli přišli, a lidé jim uvěřili vyvolili z nich nějakého ctnostného muže, jemuž skládáním rukou dávali svou vlastní moc, kterou dostali od Krista Pána. Takový nástupce apoštolů nazýval se *biskup*. Tak udělil na př. sv. Pavel skládáním rukou apoštolskou moc Timotheovi.

Tak se stali biskupové nástupci *apoštolů*, jako apoštolové byli nástupci Ježíše Krista.

Avšak i biskupové musili zemřít. Co tu? Pak již neměl oznamovati světu vůli Boží nikdo? Zajisté nikoliv. A co se tu děje? Jako apoštolové odevzdávali moc svou biskupům, tak opět biskupové odevzdávají tuto svou moc skládáním rukou svým nástupcům. A tak to půjde až do skonání světa.

Pravou církví Kristovou může tedy jediné býti ta, která má biskupy, již jsou řádnými nástupci apoštolů. Ve které církvi ale takové najdeš? Opět pouze v církvi katolické. Uvažuj o kterémkoli biskupu jejím za našich dob. Poznáš, že byl posvěcen na biskupa od jiného biskupa, ten opět od jiného, až bys konečně přišel na biskupa, který byl posvěcen od některého z apoštolů.

Jak tomu je v „církvích“ jiných? Vyjímaje církev pravoslavnou, ku které přijdeme později, některé biskupů vůbec nemají, jiné, jako anglikánská, biskupy sice mají, ale jaké? Kdybys i u nich šel

po řadě zpět a zkoumal, od kterých biskupů byli posvěceni, přišel bys k biskupu, který na biskupa nebyl posvěcen od žádného z nástupců apoštolů, ale udělal se biskupem sám

Když ale Kristus Pán ve Své církvi úřad biskupský ustanovil, mohou býti „církve“, které vůbec biskupů nemají, neb aspoň ne takových, kteří by byli řádnými nástupci apoštolů, býti pravými?

6. Kristus Pán právě proto, že založil jednu církev, dal jí také jednu nejvyšší hlavu.

Víš jak to dopadá ve společnosti, kde neporoučí žádný, nebo kde zas poroučí mnozí? Brzy tam není jednoty žádné. Tak by se stalo i s církví Kristovou, kdyby se byl Kristus Pán nepostaral i o to. On totiž ustanovil v církvi i nad věřícími i nad apoštoly nejvyšší hlavu — sv. Petra. Že tomu skutečně tak, potvrzují nám slova Kristova u sv. Matouše 16, 18. 19.: „Ty jsi Petr (t. j. skála), a na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského. A cožkoli bys svázal na zemi, bude svázáno i na nebi; cožkoli bys rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“

Kristus Pán tu srovnává církev Svou s domem. U domu však je prvním a nejhlavnějším základ. Základem u „domu“ církve má býti Petr. Kým tedy má býti? Má býti v církvi prvním — hlavou její.

Totéž potvrzují i slova: „Tobě dám klíče království nebeského.“ Dáti někomu klíče znamená dáti mu plnou moc nad věcí, od níž klíče jsou. Královstvím nebeským se však míní církev Kristova. Nuže! Slíbil tu tedy Kristus Pán Petrovi plnou moc nad církví. Čím jej tedy ustanovil jiným, než opět její hlavou?

A co Kristus Pán slíbil, to také po Svém z mrtvých vstání splnil. Řekl totiž Petrovi: „Pasiž beránky mé, pasiž ovečky mé.“ Co tím chtěl říci? Skutečné beránky a ovečky tím rozhodně nemyslí, neboť jich neměl. Tu měl na mysli církev Svou. Kristus Pán totiž častěji srovnával církev Svou se stádem, sebe sama pak s pastýřem („Já jsem pastýř dobrý...“). Když pak měl zemi opustiti a státi se

pastýřem církve neviditelným, ustanovil místo sebe za pastýře viditelného Petra slovy: „Pasiž beránky mé, pasiž ovečky mé.“ Pastýř stádo řídí, spravuje, poroučí mu, ovečky naopak ho musí poslouchati. Je-li ale Petr pastýřem věřících, pak i on musí je řídit, spravovati, nad nimi kralovati, oni pak naopak všichni ho poslouchati, -- je tedy hlavou všech věřících, celé církve. Nepřehlédni při tom rozdíl mezi beránky a ovečkami. Beránci jsou ovečky mladé, které jdou za staršími ovečkami. Znamenají tedy beránci věřící, které slyší hlasu, jsou podřízeni ovečkám, biskupům. Všichni však, beránci i ovečky, jsou řízeny nejvyšším pastýřem celé církve -- Petrem.

Dal Kristus Pán však tuto nejvyšší moc v církvi Petrovi samotnému? Nikoli! Pokud stojí dům, potřebuje základu, pokud je stádo, potřebuje pastýře. Církev, dům a stádo Kristovo má však trvati až do skonání světa. Proto také potřebuje až do skonání světa míti tento základ, nejvyššího pastýře, — viditelnou hlavu. Petr však, první její viditelná hlava, dávno zemřel. Musil tedy i on ve svém úřadě míti nástupce, ten po své smrti opět jiného atd. až do skonání světa, jak to Kristus Pán předpověděl. A tímto nástupcem je, protože sv. Petr sídlil a zemřel v Římě, papež římský.

Popatřme tu poněkud na „církve“ jiné. Jak jsme si právě dokázali, musí míti pravá církev za svého nejvyššího pastýře nástupce sv. Petra. A která to je? Je to opět pouze církev katolická. Ona má svou nejvyšší hlavu v nástupcích sv. Petra, papežích. A ostatní „církve“? Ruská má za nejvyšší hlavu cara, tedy světského panovníka; evangelické mají za „nejvyššího biskupa“ světské panovníky těch zemí, ve kterých žijí. Těm ale Kristus Pán jistě neřekl: „Tobě dám klíče království nebeského.“ Proto, kdyby k tobě někdo přišel a vychvaloval ti nějakou církev, která nebude míti nástupce sv. Petra za svou nejvyšší hlavu, nebudeš tu ihned věděti, že to jest církev *padělaná*?

Jak povstaly a povstávají církve nepravé ?

Církev jedině pravá povstala z lásky Syna Božího k nám, z jeho *ponížení se* a z jeho *poslušnosti*.

„Ponížil sebe samého, učiněn jsa poslušným až k smrti“; tak jest o něm psáno.

Církve nepravé naopak povstávají z pýchy, neposlušnosti, a co je horšího, z lakoty a smilstva jejich zakladatelů nebo šířitelů, a pak i z *nerozumu* a *politiky*.

Tak na př. biskup cařihradský, když se tam přeložilo sídlo císaře ze Říma, chtěl, aby od té chvíle byl on — a ne biskup římský — nejvyšším pastýřem veškeré církve. Jakoby byl Kristus Pán řekl: „Kde bude císař, tam bude hlava církve.“ A tato touha po povýšení, tato pýcha stala se příčinou, že část církve na východě odtrhla se od církve pravé, od církve založené Kristem. Tak povstala církev „řecká“, „ruská“ a jiné východní.

Jiný příklad: Jindřich VIII., král anglický v šestnáctém století, byl cizoložník. Jeho pravá manželka, Kateřina Aragonská, s kterou již dvacet let v manželství žil, se mu znechutila, a chtěl si vzíti za manželku její dvorní dámu Annu Boleynovu. By toho dosáhl, chtěl, aby nástupce sv. Petra jeho předešlé, před Bohem platné manželství prohlásil za neplatné. Když mu to nebylo dovoleno, vyhlásil sám sebe za hlavu církve v Anglii a založil „církve“ novou. Všechny ty, kteří ho nechtěli uznati, věšel a mučil.

Ejhle! Cizoložství původem rozkolu!

Další případ: Kolem r. 1870 žil v Bavorsku professor a pak probošt Döllinger. Byl to pán učený, ale při tom pyšný. Dříve psal velice krásně katolicky a proslavil se zvláště spisem „Církev a církve“, v němž dokazoval, že Kristus Pán založil jen jednu církev, a tou že je církev *katolická*. Ale vzal si do hlavy, že by měl býti biskupem. Báli se jeho pýchy; nestalo se tak. Potom se domníval, že jako slavný *německý* učenec bude také pozván do Říma na sněm vatikánský. Nestalo se tak. Byl uražen, a proto na jednou zavrhl starou zásadu církve: „Řím promluvil,

pře o víru je skončena,“ a způsobil, že se utvořila *nová církev*, která si dala jméno *starokatolická*.

A tak tu byla opět *pýcha*, uražená pýcha professorská, příčinou rozkolu.

Obyčejně povstávají „církve“ tím, že někdo začne učit a za pravdu vydávati něco jiného, než církev Kristova. Takový potom zaslepí se *pýchou* a myslí, že on sám učí pravdě, celá církev pak od počátku že učila i bludu. Tak Luther na příklad ve světlých okamžicích také na to přišel a ptal se sám sebe, když napsal: „Jak často bilo mi chvějící se srdce a za výčitek mi ukazovalo na onen mocný důvod: Jsi ty samojediný moudrý? Klamou se všichni ostatní? Nevěděli o tom po tolik století? Jak, jestliže se ty klameš? Pak s sebou svedeš do bludu tak mnohé, čímž by na věky byli zatraceni.“ Za nějaký okamžik ale zapomněl na všechno a myslil, že má pravdu on, kdežto všichni ostatní se klamou. Podobně tomu je i u jiných zakladatelů „církví“. Najdou se pak někteří lidé, kteří jim uvěří, jiní se dají svěsti pivem, penězi, které se jim zdarma nabízejí, připojí se k tomu ještě nějaký vzdor proti duchovnímu správci, a nová církev je hotova. Chytí-li se toho některý světský kníže nebo král, aby mohl zabratí statky biskupství a klášterů, jde to tím lehčeji, *nerozum* toho nevidí. Zdravý rozum však právě příčiny rozkolu, ať již to je *pýcha*, nebo *lakota*, nebo *vzdor*, dovede poznati velmi lehce.

Uchýlila se církev katolická od pravého učení Kristova?

Že si zakladatelé „nových církví“ také nějakou vytáčku našli, kterou by pravý důvod svého rozkolu zakryli, kdo by se tomu divil? Chtěl bys jim ale věriti, že se církev katolická uchýlila s pravé cesty, kterou jí Kristus Pán určil, a oni že pouze napravovali to, v čem pochybila? — Byl by to klam. Kristus Pán učil stále totéž, a ne jednou tak, podruhé jinak. Ve šlepečích jeho kráčela a kráčí církev

katolická, učíc rovněž stále totéž. Jaký je právě tu rozdíl mezi ní a „církvemi“ jinými? Ukazují pouze na protestantskou. Jak ona učí stále „totéž“, dokazuje nejlépe to, že dnes již je mezi nimi *několik set* sekt, z nichž každá učí jinak!

Na církev, abychom si to jasně vysvětlili, je třeba hleděti se stanoviska dvojího. Církev sestává z lidí; hlásati má ale nauku božskou. Kde však jsou lidé, tam jest i *chyba, viny, hříchy*. „Díme-li, že hříchu nemáme, sami sebe svádíme, a není v nás pravdy.“ Která církev by se tedy chtěla chlubit, že její členové hříchu nemají — ta nemluví pravdu. To ti přiznávám milerád, že i v církvi, Kristem založené, byli, jsou a budou lidé hříšní. To předpověděl Kristus Pán sám, mluvě o koukoli a pšenici. Proto také bude vždy třeba, aby se i údové církve katolické napravovali. Praví katolíci také tak činí aspoň jednou do roka sv. zpovědí. Bylo tomu však tak druhdý zrovna jako za našich dob, že mnozí církvi stále a stále něco vytýkají, stále se jim na ní něco nelíbí a ustavičně by na ní něco chtěli opravovati. Že by právě sami na sobě měli dosti a dosti co opravovati, na to nevzpomenou. A zrovna tak i reformátoři, t. j. opravovatelé církve, zapomněli úplně na opravu svou, které by právě jim bylo bývalo velikou většinou až příliš třeba, ale za to začali „opravovati“ církev katolickou. Na opravu mravů, jak jsi již z předešlých slov mohl poznati, zapomněli úplně. Ty ještě zhoršili. Oni se místo do opravy mravů pustili tam, kam jíti neměli, a začali „opravovati“ nauku nejvyš pravdomluvného Boha. S nauky Kristovy — Kristovy, pravím, — začali osekávati články víry, které se jim nehodily do krámu, jako větve se stromu, ježto prý jsou — výmyslem lidským. Ale jak nešikovně! Viz toho ukázkou. O nejsvětější svátosti oltářní řekl Kristus Pán: „Totof jest tělo mé, totof je krev má.“ Apoštolové tedy věřili, že je nejsvětější svátost oltářní skutečné pravé tělo a skutečná pravá krev Kristova. Rovněž tak věřil celý křesťanský svět až do dob protestantismu. Tu ale Kalvín tuto víru „opravil“, že to jen *znamená* tělo

a krev Krista Pána, ve skutečnosti však že to žádné tělo a krev Krista Pána není. Když ale církev katolická o této svátosti věří a učí tak, jak věřili a učili apoštolové a celá církev až do šestnáctého století, to se prý od učení Kristova uchýlila; protestantské začaly naopak učit něco nového, o čem po celých patnácte set let celý křesťanský svět nevěděl, a ti mají již míti pravdu, když i Písmo sv., kterého by si přece právě oni držeti měli, je proti nim!! A podobně by to dopadlo, kdybychom mohli probírat kterýkoliv z článků víry, které nás katalíky od „církví“ jiných liší. Nepřátelé by ovšem rádi dokázali, že církev katolická nehlasá článků víry od dob apoštolských stále stejně; že některé články její zavedla teprve později. Když je ale nestranný člověk pozoruje, nezdrží se úsměvu. Oni na příklad v některých listech svých tvrdí: „Ušní zpověď byla zavedena od Innocence III. roku 1215.“ Je to ale lež tak ohromná, že jí mohou věřit pouze lidé, — a na takové je také nastrojena, — kteří nic nepřemýšlejí. Neboť tolik je potvrzeno důkazy nevyvratitelnými, že zpověď v církvi již byla od dob apoštolských. To dosvědčují již skutky apoštolské, listy sv. Jana, sv. Jakuba, sv. Klement Římský, sv. Polycarp, sv. Ireneus a podobně dále; samé to důkazy, které nepocházejí z dob po r. 1215, ale již z dob prvního století po Kristu. Ba tenkrát přijímali křesťané tuto svátost velmi často. Podobně tomu bylo i později. V pozdějších dobách počali však věřící v této horlivosti své chladnouti. A tu církev svatá, pozorujíc to, vydala na čtvrtém sněmě lateránském r. 1215 nařízení, jež prikazuje: „Kterí již nechodíte ke zpovědi častěji, tož chodte přece aspoň jednou za rok!“ Byla však tímto nařízením zpověď teprve zavedena?

Podobně tomu je se lžemi o jiných člancích víry katolické.

Či snad začala církev učit něčemu novému prohlášením článku o neomylnosti? Docela ne. Vysvětlíme si to ihned.

Církev katolická, pokud je církví učící, je neomylná.

Kristus Pán poslal apoštoly s Petrem v čele a jejich nástupce, biskupy s papežem v čele, učit celý svět té nauce, které on sám učil. Člověk je ale podroben klamu. A apoštolové i biskupové byli a jsou pouzí lidé. Jak lehce by se tedy mohli, hlásající víru Kristovu, klamati již apoštolové! Oč spíše by se mohli klamati jejich nástupcové, biskupové každé doby, kteří nauky té neslyšeli od Krista Pána, ale již z druhých úst! Hlásali by tu ale víru Kristovu neporušenou, pravou? Ne! Je to ale možné, by Kristus Pán něco takového připustil? Pak by byl nepotřeboval ani státi se člověkem, pak by ne bylo ani třeba, by učil lid sám. Neb jak dlouho by tu nauku jeho zachovali neporušenou ubozí, klamu podrobení lidé, kdyby byli ponecháni sami sobě?! Nikoliv! Aby se něco takového státi nemohlo, o to se Kristus Pán jako nejvyšší moudrý Bůh rozhodně postaral. A jak to učinil? By apoštolové a jejich nástupcové se ve věcech víry jeho mýliti nemohli, dal jim dar *neomylnosti*.

Že tomu skutečně tak, dokáží ti velmi lehce.

a) Kristus Pán apoštolům slíbil, jak čteme u sv. Matouše 28, 20: „Já s vámi jsem až do skonání světa.“ Co ale Kristus Pán slíbil, to také jistě splnil. Bylo by to však možno, když Kristus Pán s apoštoly a jejich nástupci je, aby dopustil, by, hlásající víru jeho, se v něčem mýlili? Neplyne již z toho, že apoštolové a jejich nástupci, hlásající nauku Kristovu, jsou *neomylní*?

b) Kristus Pán praví dále apoštolům u sv. Jana 14, 16. 17. „Utěšitel pak, Duch sv., kterého pošle Otec ve jménu mém, tenť vás naučí všem věcem a připomene vám všecko, cožkoli jsem mluvil vám.“ „Naučí vás všeliké pravdě.“ (Jan 16, 13.) Dle těchto slov s apoštoly a jejich nástupci zůstane Duch sv., duch pravdy, na věky; bude je učit, povede je tak, by stále jenom pravou nauku Kristovu hlásali. Je to tedy možno, aby tato církev učící učila něčemu bludnému, pokud Duch pravdy s ní je a ji učí?

Kdyby skutečně něčemu učila, čemu Kristus Pán neučil, neb učila tomu jinak, než on učil, byl by s ní pak ještě Duch pravdy? Ne! Pak by však zaslíbení Kristovo nebylo pravdivé! Je to možné? Opět ne! Pak ale církev něčemu bludnému učit nemůže, pak je v tomto ohledu — *neomylná*.

c) Konečně Kristus Pán, jak čteme u sv. Matouše 16, 18. ujistil, že ji (t. j. církev) brány pekelné nepřemohou. Čeho by si však přálo peklo více, než aby církev pravou nauku Kristovu, kterou lidi k nebi vede, ztratila a učila něčemu nepravému?! Kdyby toho dosáhlo, pak by církev skutečně přemohlo. Kristus Pán však ujišťuje, že ji nepřemůže. A následek toho? Že církev jeho také ničemu nepravému učit nebude, že je — *neomylná*.

A tážeš se, proč církev tento článek víry o neomylnosti teprve r. 1870 vyhlásila? Objasním ti to následujícím přirovnáním. Představ si rolnický statek. Po léta ho již dědí syn po otci, po něm opět syn, a tak to jde dál. Každý ví, co ke statku patří, co je jeho. Tu ale přijde soused a začne tvrdit: „tento kus pole ti nepatří, ten patří mně.“ Co se tu obyčejně děje? Zavolají se zeměměřičové a ti vyměří znova rozsah toho statku. Přidali k němu něco? Ne! Ti, kterým statek ten patří, znali rozsah jeho již dávno. Aby se však předešlo různým nedorozuměním, dali si jej znova vyměřiti.

Podobně tomu také je i s církví katolickou a s naukou o neomylnosti. V neomylnost církve učící ve věcech víry věřili katolíci již od prvních dob jejích. Když ale různé sekty na církev katolickou činily nespravedlivé výpady, že se s cesty pravé uchýlila, a začali tak starou víru její v neomylnost ohrožovati, tu církev na sněmě lateránském r. 1870 znova vyměřila hranice panství svého a prohlásila slavnostně to, v co již dávno věřila, že totiž je — *neomylná*.

Co ale papež, voláš?! Dobře!

Co souditi o neomylnosti papeže ?

Divíš se, jak je to možno, aby ubohý, hříšný člověk mohl býti neomylným? Vysvětlíme si to.

Pro uvarování všeho nedorozumění ti však předem připomínám, že se papež jako soukromá osoba může mýliti zrovna tak lehce, jako kdokoli jiný. Může tedy chybiti, píše-li na př. nějaký spis a pod. Neomylnosti jeho třeba rozuměti jinak.

Dokázali jsme si již, že církev učící, kterou jsou biskupové s papežem v čele, je působením Kristovým a Ducha sv. neomylnou, předkládala věřícím něco jako článek víry. Mají-li se však na něčem tohoto druhu usjednotiti, pak je třeba, by se sešli dohromady. Je to ale vždy možno? Biskupové nemohou vždy za několik let svá biskupství opustiti a ze vzdálených končin světa se sejíti. Nemohou se také třeba sejíti pro překážky, které tomu činí bezbožecké vlády světské. Což když na sněmě biskupů je více náhledů? Má snad býti církev zřízena tak, jako království polské, jehož sněm jen tenkrát něco mohl učiniti zákonem, když ani jeden sněmovník neodporoval? Víme, že právě to osudné „Nepozvolím“, které třeba jediný sněmovník vyřkl, seslabilo až i zničilo království Polské. — Biskupové jsou lidé; mohl by jen jeden z vášně říci: „Nepozvolím“, a církev tone v nejistotě, v bludech, brány pekelné vítězí. Je možno věřiti, že Kristus, nejvyšší moudrý Bůh, učinil království své takovýmto polským královstvím? Já tomu věřiti nemohu. A proto, nechtěje upírat Kristu Pánu moudrost, věřím, že se i v tomto ohledu postaral, by sv. Petr a jeho nástupcové, když jako nejvyšší učitelé církve a tudíž jako zástupcové Kristovi vyřknou, že nějaké učení je pravdou Kristem Pánem zjevenou — jsou neomylnými.

A mám pro tuto víru svou také neklamné důkazy :

a) Kristus Pán totiž pravil Petrovi (Luk. 22, 32.): „Já jsem prosil za tebe, aby nezhynula víra tvá, a ty někdy, obrátě se, potvrzuj bratří svých.“ Jak by však Petr mohl potvrzovati ve víře jiné, když

by sám v tomto ohledu nebyl před každým omylem chráněn, tedy ve věcech víry — *neomylným*?

b) Kristus Pán ustanovil Petra pastýřem církve. Kam by ji ale Petr jako vrchní pastýř vedl, když by sám učil něčemu nepravému, bludnému? Vedl by ji ku spáse? Nikoliv! On by ji právě naopak vedl do záhuby. A mohl by Kristus Pán něco takového připustiti? Pak by jej byl, jako nejvyšší moudrý, pastýřem církve nikdy neustanovil! Učinil-li však tak přece, co z toho plyne opět jiného, nežli že se hlava církve, tedy Petr a každý jeho nástupce ve věcech víry mýliti nemůže, že je — *neomylným*.

A to je ta hrozná neomylnost, na kterou dnes z tak mnohých „moudrých“ úst slyšíš všelijaké „vtipy“. Co je ale ještě zajímavějším, je tolik, že tak jednají i protestanté. A sami? Sami věří, že je u nich každý, chce-li čísti Písmo sv., ať již to je učenec nebo prostý, muž nebo žena, dospělý nebo dítě, *osvícen Duchem svatým*, by si ho nemohl vykládati bludně. Co tu hlásají sami? Neomylnost *všech lidí* čtoucích Písmo sv.

Že však nemají pravdu, praví nám již prostý rozum. Potvrzuje to pak skutečnost. „Evangelických“ církví je mnoho set, jak jsme si již řekli. A ty právě povstaly tím, že každý z jejich zakladatelů si vykládal Písmo sv. jinak. Může však Duch sv., pravdomluvný Bůh, každému něco jiného za pravdu vydávati? Nikdy! Nikdy!

Nyní ale suď, která církev je svobodomyšlnější, zda katolická či evangelická? My věříme na základě ujištění Krista Pána samého, že božskou mocí osvětluje ty, kterým řekl: „učte všechny národy,“ totiž apoštoly s Petrem v čele, ovšem tedy i jejich nástupce až do skonání světa, by plníce tento úřad svůj, neupadli do bludů. Evangelíci pak na nás žádají, bychom věřili v neomylnost všech lidí od nejvyššího učence až do poslední staré babičky v našich pastouškách, a to, i když každý něčemu jinému věří. Myslím, že budeš s úsudkem brzo hotov.

Není ti tu ale tím více podivným, že i přes to máme plnou vlast lidí takových, kteří se smějí ne-

omylnosti církve učící a papeže, evangelické církve však, kteří žádají neomylnost *lidí všech*, velebí jako svobodomyslné?! Tak to je, když se světští páni pustí do náboženství!

Když ale církev katolická, jak jsi se zajisté přesvědčil, je neomylnou, pak je marným, co chtějí namluviti světu „církve“ padělané, že se církev katolická s pravé cesty uchýlila. Na základě přispění Krista Pána, Ducha sv. ona se vůbec ve věcech víry mýliti nemohla, ona učí stále totéž, čemu učil Kristus Pán, ona je mezi všemi „církvemi“ jedinou církví Kristovou pravou.

Církev katolická je samospasitelná.

Pozoruji sice velmi dobře, jak jsi se při vyřknutí této pravdy zhrozil, slyším tě již, jak mi kážeš o hrozně a ukrutně nesnášlivosti katolické církve. A přece nemohu jinak, než státi na tom, co jsem řekl: „Církev katolická je samospasitelná“

Víš to přece již, že ze všech náboženství jen jedno jediné je pravé a vede lidi k Bohu. Je to náboženství Kristovo. „Žádný nepřichází k Otci, než skrze mne.“ (Jan 14, 6.) Neporušené náboženství Kristovo, jak jsme právě dokázali, lze však naléztí jediné v církvi katolické. Není z toho tedy patrné, že ona samojediná vede lidi ke spáse, že je *samospasitelná*?

Že ale církev katolická této pravdy si je vědoma a jí také věřící učí, je to něco špatného? Pravda jiná již není. Ona vedle sebe lži nesnese. Rozumný člověk bude vždy tvrditi, že $2 \times 2 = 4$. A kdyby měl někoho sebe více rád, nebude přece s to, dáti za pravdu i jemu, kdyby tvrdil, že $2 \times 2 = 5$. Div se tedy církvi katolické, že volá: „já jediná jsem pravá církev Kristova“, když je tomu skutečně tak.

Že si pak tuto přednost svou proti „církvím“ padělaným hájí, je to nějaká nesnášlivost? Lékař vynalezne pro člověčenstvo skutečně užitečný lék.

Najdou se tu závistiví lidé, kteří jej padělají, a pak o svém padělku volají do světa: „náš lék je ten pravý“. Odsoudíš onoho lékaře, když, aby chránil lidem zdraví i kapsy, se proti tomu ozve? Nazveš ho proto nesnášlivým?

Zajisté tak neučiniš. A u církve katolické, když ona jest jedinou církví pravou a věřící před „padělky“ varuje, bys již tak učiniti neměl? Bylo by to spravedlivé?

Je to ale přece — tak voláš — ukrutné, všechny nekatolíky, pohany, divochy, mohamedány, schismatiky, z nichž mnozí *bez své viny* o životě a smrti Ježíše Krista a o jeho učení ničeho nevěděli, posílali rovnou cestou do pekla.

Církev katolická ale takovou také není. Tu bys nauce její o samospasitelnosti rozuměl prašpatně. Znázorněme si stanovisko církve příkladem. Tolik je jisto, že sebevražda je hříchem a vede do pekla. Plyne však z toho, že každý sebevrah přijde do pekla? To přece nemůže nikdo říci. Kdo to ví, zda takový nešťastník v oné neblahé hodině byl při zdravém rozumu? Kdo to ví, zda ještě v posledním okamžiku svého činu nelitoval? Sebevraždu musí zavrhnouti každý rozumný člověk, kdo by ale chtěl souditi samého sebevraha, když Kristus Pán praví: „nesuďte a nebudete souzeni“? Tu je třeba činiti rozdíl mezi sebevraždou a sebevrahem.

Podobně třeba činiti rozdíl mezi bludem a bloudícím ve věcech víry. Církev katolická každý blud zavrhuje. On nevede do nebe, zrovna jako cesta do Brna nevede do Prahy, protože to není cesta do Prahy. Kdo však může říci, zda bloudící bloudí vlastní vinou? Proto církev sv. zavrhuje sice blud, ale ne bloudícího. Ona bloudícího hledí zachrániti, volajíc naň: „Obrať se; jsi na špatné cestě. Jedině má cesta je pravá.“ Lze ji za to haněti? Ne! Za to ji rozumný člověk musí chváliti.

Když ale někdo i přes to, že jest upozorňován, lehkomyšlně a vlastní vinou kráčí po nepravé cestě dál, není tu vinen sám, že se konečně mine cíle svého? A když někdo přes to, že je katolickou

církví upozorňován na jediné pravou cestu k nebi, nebo sám by ji lehce poznati mohl, kdyby měl jen trochu dobré vůle, přece zůstává ve své víře nepravé, není tu sám vinen, že nedojde cíle svého — věčné spásy?

Kdo by ale odsoudil ubohého zbloudilého, který neměl docela žádné příležitosti poznati, že se nalézá na cestě nepravé? A tak také neodsuzuje církev svatá divocha, bludaře a žádného jinověrce, který neměl příležitosti, učení katolické církve poznati, jen když podle zákona, Bohem mu do srdce vštípeného nebo zjeveného dle sil svých snaží se býti živ a jest ochoten věřiti a jednati dle pravé vůle Boží, kdyby jen měl příležitost ji poznati.

Ba, církev katolická jde ještě dále, a nejen že lidem posledního druhu nebe nezavírá, ona je pokládá i za své vlastní dítky.

A tak pravda, že církev katolická je samospasitelná, znamená tolik, že, kdo pravdu katolické církve poznati může a chce býti spasen, musí se také skutečně státi katolíkem.

To by ale nekatolík byl nucen víru svou měniti; a přece v čem se člověk narodil, v tom má zůstat! Tu věru není jiné pomoci. Je to ale nějaká hanba? Je to hanba pro učence, který se v něčem mýlil, když klam svůj uzná a přidrží se pravdy? Nikoli! To jest naopak čestné. Nečestným by to bylo, když by se se držel klamu a vydával jej za pravdu, ač by věděl, že tomu není tak! Zadal by si tím snad? U rozumných lidí by tím právě získal. A tak také uznati blud svůj a přidržeti se pravdy ve věcech víry není nic nečestného, nýbrž skutek v pravdě velikomyslný, ctnostný. Neboť představ si jen, co výčitek, urážek, opovrhování od svých dřívějších souvěrců je takovému příteli katolické pravdy snést, jakou bolest mu působí slzy a prosby rodičů, příbuzných! A přece co takových hrdinů mezi jinověrci již bylo a je! Celá řada objemných knih (David August Rosenthal a Dr. Ondřej Rász napsali 19 velikých svazků) by se naplnila líčením návratů do církve katolické se strany velikých učenců, spiso-

vatelů, dějepisců, právníků, anglikánských presbyterů a protestantských pastorů atd., které vedla pouze láska ku pravdě do lůna církve katolické, kteří, ačkoli žili dříve v nadbytku, věděli, že návratem do katolické církve ztratí své úřady, příjmy, že nouzi a bídě jdou vstříc. Oni ale z péče o své nesmrtelné duše nedbali toho všeho. Tak před nedávnem se stal katolíkem vikář z diecése lincolnské v Anglii s chotí a šesti dětmi a při tom se zřekl fary, která mu vynášela ročních příjmů přes deset tisíc korun, ačkoli jako katolík musil se začít o živobytí znova starati! Právě v Anglii navracejí se do lůna církve katolické celé tisíce pobloudilých, a to hlavně z vyšších kruhů, poněvadž ty právě mají lepší příležitost rozumem svým se přesvědčiti o nepravosti náboženství svého a o pravosti církve katolické. Kdežto na počátku století devatenáctého byl v Anglii počet katolíků pranepatrný, je jich tam nyní přes 12 millionů. Podobně veliké pokroky činí církev katolická v Holandsku, Dánsku, Norvěžsku, Švédsku a Severní Americe.

Že se pak jinověrci ještě v mnohem a mnohem větším počtu nenavracejí do jediné pravé církve katolické, toho příčinou jsou předsudky a lži nejhrubšího zrna, které se o katolické církvi v rodinách, školách, novinách, s kazatelen jim do srdce vštěpují. Katolické náboženství a kněží se stále jenom tupí, dějiny se překrucují, miliony novin pak den jak den tyto lži šíří tak chytrým způsobem, že jim věří i lidé vzdělaní, kteří nemají dosti času neb dosti dobré vůle, by se řídili heslem „budiž slyšána i druhá strana“. Kdyby toho nebylo, kdyby jinověrcům bylo líčeno náboženství katolické tak, jaké ve skutečnosti je, pak by mezi nimi nastalo mnohem větší, ba všeobecné hnutí zpět ku pravé církvi Kristově.

Či chtěl bys se snad dáti zmásti tím, že i od katolické církve lidé, ba docela i některý kněz, odpadnou? Což nevidíš, proč tak činí? Činí to snad proto, že by svým rozumem dospěli k přesvědčení, že církev katolická je nepravá? Kde pak! K církvi katolické z pozemských ohledů přistoupí nanejvýš

některý Žid, který se dovede dosti přetvařovati a církev tak oklamati; odpadne li ale od církve katolické, pak to je takřka vždy z ohledů pozemských. U katolického kněze bývá příčinou takového neblahého skutku buď žena neb pýcha, u jiných opět výhodný sňatek, vzdor proti duchovní vrchnosti, politika a nevědomost. Tak se najde slabý katolík, který žije mezi protestanty, víru svou špatně zná, nemodlí se a ve víře se nevzdělává, do chrámu Páně nechodí, sv. svátosti nepřijímá, místo poučných katolických spisů čte všelijaké hanöписы na církev a tak konečně přichází o svůj největší poklad — o pravou víru.

Ukaž mi však jednoho jediného katolického křesťana, který by odpadl od víry své k víře jiné, na loži smrtelném. Marně bys se namáhal. Nenajdeš nikoho. Co ale naopak jinověrců, nevěrců již se navrátilo do lůna církve katolické právě tenkrát, když již se světem loučiti se měli! Tu přemohli všechny ohledy a stali se katolíky. Tak učinil před krátkým časem v Innomostí Jan Hofer, dozorce městského důchodkového úřadu, při čemž pravil, že neodvažuje se umřítí jako protestant. To již je stará pravda, že se v jiných náboženstvích a v nevěře, až na výčitky svědomí, pohodlně žije, ale v katolické církvi *šťastně umírá*.

OBSAH.

	Strana
Slovo k čtenáři	1
Nevěrcům není co věřiti	2
Nevěreckému tisku není také co věřiti	4
Ze špatného života některých kněží neplyne, ani že by ne- bylo Boha, ani že by víra katolická byla špatná	6
Vymyslili kněží Pána Boha?	8
Bůh jest	9
Svět věčným není	11
Svět nepovstal sám ze sebe	12
Svět nepovstal náhodou	14
Co souditi o lidech, kteří jenom matku přírodu velebí a o Bohu ani slyšeti nechtějí?	17
Jaký je původ člověka?	19
Mezi člověkem a zvířetem je veliký rozdíl	21
Že duše lidské nevidíme, proto ještě člověk duši může míti	24
A člověk také duši má	25
Duše lidská je stvořena k obrazu Božímu	30
Duše lidská je nesmrtelná	32
Náboženství je nutné	37
Kristus je pravý Bůh	39
Co je zázrak?	49
Je zázrak možný?	50
Zázraky Kristovy jsou věrohodné	53
Jsou všechna náboženství stejně dobrá?	57
O církvi	59
Pravou církví Kristovou je pouze církev katolická	60
Jak povstaly a povstávají církve nepravé?	66
Uchýlila se církev katolická od pravého učení Kristova?	67
Církev katolická, pokud je církví učící, je neomylná	70
Co souditi o neomylnosti papeže?	72
Církev katolická je samospasitelná	74

P. DIDONA

Ježíš Kristus.

Se svolením spisovatele na jazyk český převedl
zasloužilý kněz

JAN EV. HULAKOVSKÝ.

Dílo toto, jež ozdobeno jest výbornými
tabulkami přehlednými a mapami, přijato bylo
veškerými čelnějšími českými listy s velikým
nadšením a vzbudilo v celém vzdělaném světě
živý zájem.

Úplné dílo s četnými mapami brožované
za **11 K**, trvalé vkusné desky **K 1.80**, stkv.
vázané za **K 14.20**.

Přihlášky k odebírání přijímá Cyrillo-Metho-
dějské knihkupectví G. Francel v Praze,
jakož i nakladatelství Cyrillo-Methodějské
knihtiskárny V. Kotrba v Praze-II. 200

Všem věřícím!

•Vezmi knihu modlitební sv. církve,
a uč se pokorně jako dítě od matky
své modliti se k Otci slovy Ducha
svatého!«

Zbožného našeho lidu přečastým, vroucím přáním bývá, aby mohl úplně duchem svým mši svaté účasten býti. Aby také rozuměl slovům, která u oltáře pronášena jsou, aby jazykem mateřským v modlitbě sprovázeti mohl. Toho docíleno, že vydali jsme:

Římský Missál

čili **mešní kniha Církve římské,**

již pro věřící **na jazyk český** upravil a poznámkami opatřil P. **Prokop Baudyš**, O. S. B.

— S povolením nejdůstojn. kníž. arcib konsistoře v Praze. — Stran 952. Cena brož. 4 K, váz. v plátně 5 K, v kůži váz. K 5'60
Obsahuje MŠE SV. na neděle a svátky Páně, na svátky svatých a světic Božích celého roku. — MODLITBY příležitostné ŽALMY a DOPROVODY posvátných obřadův. MEŠNÍ KNIHOU touto nepozná se však jen pouhý smysl a význam latinského textu liturgického, ale vnikne se do ducha a celé nálady církve svaté, s jakou ona kdy, kterou slavnost neb svátek slaví

V missále ukryty jsou přehluboké poklady svaté nábožnosti a nebeské moudrosti.

P. T. důst. duchovenstvo žádá o laskavé upozornění na výbornou a poměrně levnou tuto knihu.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. Kotrba v Praze 200-II.

LIDOVÁ KNIHOVNA.

Sbírka populárních spisů pro náš lid.

Svazek III.

Sešit 2.

Dílo III.

ROZUMEM KU PRAVDĚ.

Obrana víry katolické

kterou pro lid sestavil

Jan Bělina.

V Praze 1902.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství

V. KOTRBA.

Cena 32 h.

KATOLICKÁ CÍRKEV

koncem devatenáctého století.

Z pera slavného autora P. ONDŘEJE HAMERLE,
v překladu V. OLIVY.

Úvahy tyto, psané slohem lidovým, jsou sice malou knížkou, ale vydatnou zbrojnicí těm, jimž třeba posily pro mír vlastní i pro obhájení tam, kde se útočí. — Prvá dvě vydání rozebrána byla v několika dnech, či jak autor napsal, »jako rychlíkem vlétla do světa.« —

Cena 80 h jest mirná!

Katolickému dělnictvu!

V době nynější všeobecné mravní rozháranosti nezbytna jest dělníku kniha, v níž nalezne duchovní posily:

KŘEŠŤANSKÝ DĚLNÍK

**poučná a modlitební knížka
zvláště pro katolické dělnictvo.**

Od světoznámého spisovatele z FROG-LEHMKUHLA
v překladu P. J. V. SMĚLÉHO,
faráře v Ratenicích.

Celý první díl jest poučný, druhá část obsahuje modlitby.

Stran 419. Cena neváz. 1 K 60 h, váz. 2 K 20 h.

Přihlášky k odebírání přijímá každé knihkupectví,
zvláště

Cyřillo-Methodějské knihkupectví Gustav Francel
v Praze (palác městské spořitelny).

4. sešit P R Á V Ě V Y Š E L sešit 4.

Petra Kopala

Sebraných spisů.

PETR KOPAL je dnes nejoblíbenější žijící katolický spisovatel lidový. Jeho díla (hlavně pod jménem Petr Kopřiva) dostala se pod střechy chaloupek nejzazších vsí českých. Jeho práce v »Kříži«
těšily se takové pozornosti, jakou jen zvěčnělý Kosmák mohl se pochlubiti.

Sešit o 64 stranách **25 kr.** —
Vydání lidové (na slabším papíře)
sešit **jen 10 kr.**

Předplatné přijímá

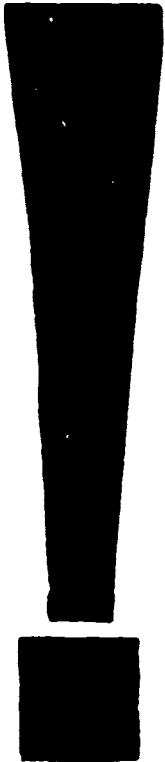
**Cyrillo-Method. knihtiskárna
a nakladatelství V. Kotrba,
Praha 200-II.**

Vzácné dílo českého publicisty

ADOLFA SRBA

LEV XIII. ~ ~

doporučujeme laskavé Vaší pozornosti.

Veliký papež Lev XIII. je zván právem i papežem Slovanů. Jeho dílem jest, že uctívání slovanských apoštolů sv. Cyrilla a Methoda nařídil všemu katol. světu. A bude to idea Cyrillo-Methodějská, která bude polem, na němž se všichni Slované svorně sejdou. Celý svět sklání se v úctě i obdivu před největším mužem doby Lvem XIII.

A slovutný publicista náš Adolf Srb napsal dílo své s láskou a opravdovostí, které z každé stránky jsou patrný.

Doporučujeme Vám proto vysoce zajímavý spis ten co nejlépe. Aby rozšířil se co nejvíce, stanovena cena přes nádhernou výpravu co nejlevněji.

Dílo obsahuje 432 stran velké 8°.

Cena 7 K 20 h.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. Kotrba, Praha-II.

LIDOVÁ KNIHOVNA.

Sbírka populárních spisů pro náš lid.

Svazek III.

Sešit 3.

Dílo III.

ROZUMEM KU PRAVDĚ.

Obrana víry katolické

kterou pro lid sestavil

Jan Bělina.

V Praze 1902.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství

V. KOTRBA.

Cena 32 h.

! Nejkrásnější ozdoba křesťanské domácnosti !

Obraz Bohorodičky s děťátkem stal se typickou výzdobou křesťanské domácnosti. Ctihodný obraz Matky Boží z rodu na rod přecházející, přechávající pokolení, stal se takorba **posvátnou reliquií mnohé rodiny.**

Madonna s děťátkem.

Celá řada novověkých umělců vytvořila množství Madonn, překvapujících svým pojetím, koloritem, výrazem fysiognomie, ba mnohdy i bizarrností. Neboť jestli vlastní nitro umělcovo vždycky se zrcadlí v jeho díle, na obraze Madonny nejlépe pravdu tu spatřujeme dokázáno. Umělec, nechápající veliké tajemství Panny-Matky, zobrazuje dívku s dítětem, ať na klíně, na ruce, či u její nohou, ale obraz jeho nemá oné hloubky katolického mystéria, schází jí aureola důstojnosti, jaká náleží Bohorodičce.

Je to snad krásná, mladá matka s roztomilým děťátkem, ale nikoli Matka Boží, Maria s Ježíškem.

Vzácnou výjimku v množství moderních Madonn tvoří **Madonna Barabiniho.** Jest to delikátní výtvar náboženského malířství moderního. Sv. Matka, lepého zjevu východního, zahalenu majíc tvář řasnatým bílým šatem, který až dolů k nohám se vlní, drží v rukou své dítě, Spasitele světa.

A Ježíšek, žlutounekých vlásků, s černými, jiskrnými zraky vyhlédá pevně ven jako budoucí vítěz a podmanitel světa. U nohou Madonny pne se vzhůru zelená snítka, dole několik plodů broskví. Vzorná harmonie barev působí na vaši duši jako zbožné adagio klassické symfonie.

Neznáme v umění moderním hned tak obrazu Bohorodičky, jenž by dýchal takou posvátností víry v Marii a Syna jejího, jako tento obraz.

Žádný barvotisk !

Kopie obrazu, na plátně provedená, každá zvlášť dovedným malířem kolorovaná, stojí **20 zl. bez rámu, 25 zl. s bílým rámem, 28 zl. se zlat. rámem.**

Přední znalci umění vyslovili se nejpochvalněji o tomto díle. Četná uznání této reprodukční práce domácího našeho závodu leží před námi.

Po vzájemné úmluvě dodáváme obraz **na mírné měsíční splátky.**

Dotazy ohledně měsíčních splátek s ochotou zodpovídá

**Administrace Cyrillo-Methodějské knihtiskárny
a nakladatelství V. Kotrba v Praze-II. 200.**

3. sešit P R Á V Ě V Y Š E L sešit 3.

Petra Kopala

Sebraných spisů.

PETR KOPAL je dnes nejoblíbenější žijící katolický spisovatel lidový. Jeho díla (hlavně pod jménem Petr Kopřiva) dostala se pod střechy chaloupek nejzazších vsí českých. Jeho práce v »Kříži«
těšily se takové pozornosti, jakou jen zvěčnělý Kosmák mohl se pochlubit.

Sešit o 64 stranách **25 kr.** ---
Vydání lidové (na slabším papíře)
sešit o 64 stranách **jen 10 kr.**

Předplatné přijímá

**Cyrillo-Method. knihtiskárna
a nakladatelství V. Kotrba.
Praha 200-II.**

≡ ČECHIE. ≡

**Obrázkový a zábavně-poučný měsíčník
pro českou domácnost.**

Řídí Jan Pauly.

Vydává: Cyrillo Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba v Praze 200-II.

Obsah sešitu červenového: B. Brodský: Jako v pohádce. Román. (Pokr.) — Fr. Soukal: Písníčky. — Alois Dostál: Do Čech. (Genre.) — L. Grossmannová-Brodská: Modlitba matčina.

V. Šlosar Doubravský: Z dýmu požárů. Historická povídka. (Pokr.) — V. Koranda: Poslední Rožmberk! (Báseň.) — H. Conscience: Zlato neblaží. Povídka. (Pokr.) — Na jezeře Gmundenském. Cestopisné črty. — V y o b r a z e n í: Em. Dítě: Karel IV. poděluje chudinu v době hladu. (Obr. příl.) — Císařský mlýn v Bubenči u Prahy. — Stavba sudu. — V. Levý: Madonna. — Hygiena — Tabák velkolistý. — H l í d k y: Hlídka náboženská. Řídí Václav Oliva. — Hlídka zdravotnická. Řídí MUDr. A Kolinger. — Hlídka přírodopisná. Řídí Karel Černý. — B e s í d k y: Besídka dámská. Řídí Vlasta Pittnerová. — Besídka dětská. Řídí Karel Eichner. — Drobné zprávy. — Hádanky.

„Čechie“ vychází 1. každého měsíce o 32 stranách velkého kvartového formátu. Jednotlivé sešity po 70 h. Předplácí se na celý rok 6 K 40 h, půlletně 3 K 20 h.

„Čechie“ vyniká sličnou svojí úpravou a pestrostí svého obsahu. Ilustrace jsou pečlivě provedeny.

Převzavši do svého nákladu pečlivě redigovaný časopis „Čechie“, doufalo podepsané nakladatelství, že přečetným svým příznivcům se zavděčí, když jim „Čechii“ bude moci nabídnouti; což nyní s obvyklou ochotou činí a přízni jejich tutěž doporučí.

Ukázka „Čechie“ bude každému, kdo o ni požádá, zaslána.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství * *

*** * * * * V. Kotrba v Praze 200-II.**
